

بانک خاورمیانه
Middle East Bank

گزارش فصلی تحولات اقتصاد ایران

تابستان ۱۴۰۴

بانک خاورمیانه
Middle East Bank

گزارش فصلی
تحولات اقتصاد ایران

تابستان ۱۴۰۴

یادآوری:

آمار و اطلاعات استفاده شده در این گزارش بر مبنای داده‌هایی است که در زمان انتشار آن (مهر ۱۴۰۴) از منابع معتبری که در متن یا زیرنویس‌ها ذکر شده‌اند، قابل دسترسی بوده است. آمار، اطلاعات و تحلیل‌های ارائه شده در این گزارش صرفاً جنبه اطلاع‌رسانی داشته و هیچ مسؤلیت یا تعهدی را از سوی بانک خاورمیانه و سازمان‌ها و افراد وابسته به آن ایجاد نمی‌کند.

یادداشت: در این گزارش هر جا نرخ رشد متغیری ارائه شده، منظور درصد تغییر آن متغیر در دوره یا مقطع مورد بحث نسبت به دوره یا مقطع مشابه در سال قبل از آن است، مگر این که خلاف آن ذکر شده باشد. برای مثال، منظور از «رشد درآمدهای نفتی در تابستان ۱۴۰۴»، درصد تغییر این درآمدها در تابستان ۱۴۰۴ نسبت به تابستان ۱۴۰۳ است.

* نسخه الکترونیکی این گزارش و شماره‌های قبل از آن در آدرس زیر قابل دسترسی است:

<http://middleeastbank.ir/page/EconomicReports>

فهرست

۴	اقتصاد ایران در یک نگاه
۵	مقدمه
۶	۱. تحولات اثرگذار اقتصاد جهانی
۷	۲. بخش واقعی
۸	۲-۱. نفت
۱۰	۲-۲. مسکن
۱۲	۳. بازار نیروی کار
۱۴	۴. قیمت‌ها و تورم
۱۷	۵. تراز پرداخت‌ها
۲۰	۶. بازار ارز
۲۲	۷. متغیرهای پولی و اعتباری
۲۶	۸. عملکرد مالی دولت
۲۹	۹. بازار سرمایه
۲۹	۹-۱. بازدهی
۳۰	۹-۲. ارزش بازار
۳۲	۹-۳. ارزش معاملات
۳۲	۹-۴. تأمین مالی
۳۳	۱۰. سایر تحولات
۳۴	۱۱. نکات کلیدی

اقتصاد ایران در یک نگاه

شاخص	سال ۱۴۰۲	بهار ۱۴۰۳	تابستان ۱۴۰۳	پاییز ۱۴۰۳	زمستان ۱۴۰۳	سال ۱۴۰۳	بهار ۱۴۰۴	تابستان ۱۴۰۴
مشارکت و بیکاری (درصد)								
نرخ مشارکت جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر	۴۱/۳	۴۱/۲	۴۱/۷	۴۱/۲	۴۰/۱	۴۱/۰	۴۱/۲	۴۰/۸
نرخ بیکاری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر	۸/۱	۷/۷	۷/۵	۷/۲	۷/۸	۷/۶	۷/۳	۷/۴
نرخ بیکاری جوانان ۱۵ تا ۲۴ ساله	۲۱/۲	۲۰/۰	۱۹/۴	۲۰/۲	۲۱/۰	۲۰/۱	۱۹/۷	۱۹/۰
نرخ رشد تولید ناخالص داخلی و زیربخش‌های آن به قیمت‌های ثابت سال ۱۴۰۰ (درصد)								
تولید ناخالص داخلی	۵/۰	۲/۹	۲/۶	۳/۹	۳/۲	۳/۱	-	-
صنایع و معادن	۵/۱	۲/۷	۰/۹	۴/۰	۲/۰	۲/۴	-	-
نفت و گاز	۱۸/۸	۷/۵	۶/۱	۰/۱	۴/۶	۴/۶	-	-
کشاورزی	۰/۸	۳/۰	۳/۶	۴/۱	۲/۸	۳/۶	-	-
خدمات	۴/۰	۲/۲	۲/۸	۴/۳	۳/۹	۳/۳	-	-
تولید ناخالص داخلی بدون نفت	۴/۰	۲/۵	۲/۳	۳/۹	۳/۱	۳/۰	-	-
تشکیل سرمایه ثابت ناخالص (به قیمت بازار)	۶/۳	۲/۲	۳/۶	۴/۴	۴/۵	۳/۸	-	-
نفت (هزار بشکه در روز)								
متوسط تولید*	۳,۰۰۴	۳,۲۳۷	۳,۲۹۶	۳,۳۰۱	۳,۳۱۱	۳,۲۸۶	۳,۲۸۳	-
نرخ تورم نقطه به نقطه (درصد)								
رشد شاخص بهای مصرف‌کننده (۱۴۰۰=۱۰۰)	۴۰/۷	۳۱/۳	۳۱/۷	۳۱/۸	۳۴/۸	۳۲/۵	۳۷/۱	۴۳/۰
رشد شاخص بهای تولیدکننده (۱۳۹۵=۱۰۰)	۳۸/۴	۳۰/۸	۲۷/۹	۳۰/۳	۳۸/۴	۳۱/۷	۴۰/۱	-
تراز پرداخت‌ها (میلیون دلار)								
صادرات نفتی	۵۶,۷۹۶	۱۸,۰۲۸	۱۵,۸۷۸	۱۶,۱۶۵	۱۵,۷۷۰	۶۵,۸۴۱	-	-
صادرات غیرنفتی	۴۳,۷۲۳	۱۱,۵۱۹	۱۱,۳۳۲	۱۳,۲۰۸	۱۳,۵۲۱	۴۹,۵۸۰	-	-
واردات کالا	۷۹,۴۴۲	۱۸,۰۸۹	۲۱,۷۷۱	۲۰,۸۸۲	۲۷,۸۴۹	۸۸,۵۹۱	-	-
تراز حساب کالا	۲۱,۰۷۷	۱۱,۴۵۸	۵,۴۳۹	۸,۴۹۱	۱,۴۴۲	۲۶,۸۳۰	-	-
تراز بازرگانی غیرنفتی	-۳۳,۲۱۵	-۶,۳۰۰	-۹,۹۴۵	-۷,۱۶۱	-۱۵,۶۰۵	-۳۹,۰۱۱	-	-
تراز حساب جاری	۸,۹۶۴	۸,۴۹۱	۲,۴۲۷	۵,۲۳۶	-۲,۸۱۴	۱۳,۳۴۰	-	-
تراز حساب سرمایه	-۲۰,۴۵۷	-۷,۹۳۷	-۴,۴۷۸	-۱,۶۳۱	-۷,۶۳۳	-۲۱,۶۷۹	-	-
تغییر در ذخایر بین‌المللی	-۱۱۲	۱,۳۱۲	۲۰۱	-۸۰۱	۹۲	۸۰۴	-	-
نرخ برابری دلار آمریکا با ریال (متوسط طی دوره)								
بازار آزاد (اسکناس)	۵۱۴,۹۹۹	۶۱۱,۶۲۰	۵۹۳,۶۴۲	۶۷۵,۱۵۹	۸۶۲,۰۹۶	۶۸۴,۲۶۹	۸۸۳,۳۵۴	۹۳۶,۷۳۰
مرکز مبادله ارز و طلا** (حواله)	۳۸۲,۱۵۸	۴۱۴,۶۵۴	۴۴۴,۹۰۴	۵۰۴,۸۷۷	۶۶۹,۴۷۰	۵۰۷,۱۸۳	۶۹۱,۷۷۴	۶۹۷,۱۴۷
متغیرهای پولی و اعتباری (هزار میلیارد ریال - در انتهای دوره)								
پایه پولی	۱۰,۹۲۱	۱۱,۱۳۰	۱۱,۵۴۲	۱۲,۱۶۵	۱۳,۵۹۴	۱۳,۵۹۴	۱۴,۴۴۴	-
بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی	۷,۷۱۴	۶,۶۸۵	۵,۸۵۹	۸,۲۲۵	۱۱,۷۰۲	۱۱,۷۰۲	۷,۳۱۵	-
خالص بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی	-۱,۷۸۷	-۶۳۵	-۸۷۹	-۱,۴۳۸	-۳,۶۹۰	-۳,۶۹۰	-۱,۰۲۶	-
خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی	۱۸,۵۳۷	۱۹,۰۸۴	۲۱,۷۰۴	۲۶,۲۷۸	۳۱,۸۸۶	۳۱,۸۸۶	۳۳,۵۹۱	-
نقدینگی	۷۸,۷۷۵	۸۳,۵۴۰	۹۰,۷۰۵	۹۶,۰۳۶	۱۰۱,۶۶۰	۱۰۱,۶۶۰	۱۱۰,۵۸۸	-
حجم پول	۱۹,۱۴۶	۲۰,۵۳۷	۲۲,۳۵۱	۲۳,۴۴۳	۲۶,۳۱۷	۲۶,۳۱۷	۲۶,۴۹۶	-
سپرده‌های دیداری	۱۷,۶۷۸	۱۹,۱۰۱	۲۰,۹۰۸	۲۱,۹۵۲	۲۴,۵۲۶	۲۴,۵۲۶	۲۴,۵۸۱	-
شبه پول (سپرده‌های غیردیداری)	۵۹,۶۲۸	۶۳,۰۰۳	۶۸,۳۵۵	۷۲,۵۹۳	۷۵,۳۴۲	۷۵,۳۴۲	۸۴,۰۹۲	-
ضریب فزاینده نقدینگی	۷/۲۱	۷/۵۱	۷/۸۶	۷/۸۹	۷/۴۸	۷/۴۸	۷/۶۶	-
وضعیت مالی دولت (هزار میلیارد ریال)								
داده‌های این بخش در دسترس نیست.								
بورس اوراق بهادار تهران (در آخرین روز دوره)								
شاخص کل	۲,۱۹۵,۰۹۲	۲,۰۴۳,۹۸۰	۲,۰۹۷,۰۰۵	۲,۲۱۰,۲۱۷	۲,۷۱۰,۰۸۸	۲,۷۱۰,۰۸۸	۲,۹۸۴,۶۰۵	۲,۵۴۰,۱۷۴
شاخص مالی	۱,۹۱۷,۷۲۸	۱,۷۹۵,۶۶۴	۱,۶۶۴,۷۶۷	۱,۹۴۹,۵۶۴	۲,۳۱۱,۲۰۶	۲,۳۱۱,۲۰۶	۲,۸۱۰,۵۱۸	۲,۵۷۴,۰۶۲
شاخص صنعت	۲,۰۸۹,۹۸۹	۱,۹۴۴,۱۲۶	۱,۹۹۶,۱۹۵	۲,۱۰۱,۱۱۵	۲,۵۸۹,۶۰۶	۲,۵۸۹,۶۰۶	۲,۸۰۴,۵۵۴	۲,۳۵۴,۱۹۵
ارزش بازار (هزار میلیارد ریال)	۷۹,۴۰۸	۹۶,۹۳۰	۹۵,۶۶۹	۱۱۷,۳۰۱	۱۲۰,۵۸۳	۱۲۰,۵۸۳	۱۳۲,۱۷۴	۱۱۴,۵۹۳

مأخذ: گزارش‌های مختلف بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، مرکز آمار ایران و بورس اوراق بهادار تهران
* بر اساس گزارش‌های اوپک (منابع ثانویه)

** از تاریخ ۱ بهمن ۱۴۰۳ به بعد کلیه معاملات ارزی در مرکز مبادله ارز و طلا ایران در قالب بازار ارز تجاری با نرخ بالاتر از نرخ نیما انجام می‌گیرد و عملاً نرخ ارز نیمایی از آن تاریخ به بعد حذف شده است.

مقدمه

گزارش حاضر همگام با بررسی آخرین تحولات اقتصاد ایران به تفکیک بخش‌های مختلف، در آغاز به تحلیل اثرات ناشی از کاهش نرخ بهره فدرال رزرو آمریکا بر اقتصاد ایران و ارزش جهانی دارایی‌ها پرداخته است. در بخش واقعی، رشد و تغییرات تولید ناخالص داخلی در بهار سال ۱۴۰۴ بر اساس گزارش مرکز آمار ایران مورد بررسی قرار گرفته و در ادامه این بخش آمار صادرات، تولید و قیمت نفت خام سنگین ایران در نیمه نخست سال ۱۴۰۴ ارایه شده است.

تحولات بازار نیروی کار در تابستان ۱۴۰۴ در سومین بخش گزارش مورد بررسی قرار گرفته است. تغییرات شاخص‌های قیمت مصرف‌کننده بر اساس گزارش مرکز آمار ایران به صورت ماهانه، نقطه‌به‌نقطه و سالانه در تابستان ۱۴۰۴ و همچنین روند تحولات شاخص قیمت تولیدکننده بر اساس آمار بانک مرکزی در بهار امسال در بخش چهارم مورد توجه قرار گرفته است.

بخش پنجم گزارش، تحولات تراز پرداخت‌ها را در سال ۱۴۰۳ بر اساس آمار بانک مرکزی و تحولات تجارت گمرکی کشور را در نیمه نخست سال ۱۴۰۴ بر اساس آمار گمرک جمهوری اسلامی ایران پوشش داده است. در بخش ششم گزارش به تحولات روزانه قیمت دلار آمریکا در برابر ریال ایران در تابستان ۱۴۰۴ در بازار آزاد و مرکز مبادله ارز و طلای ایران پرداخته شده است.

بخش هفتم گزارش، تحولات متغیرهای پولی و اعتباری را به تفکیک پایه پولی، حجم پول، شبه پول و نقدینگی و همچنین خلاصه وضعیت دارایی‌ها و بدهی‌های سیستم بانکی را در سه ماهه اول ۱۴۰۴ و مانده سپرده‌ها و تسهیلات بانکی و نهایتاً تسهیلات اعطایی سیستم بانکی را به تفکیک بخش‌های مختلف اقتصاد در پنج ماهه اول امسال نشان می‌دهد.

در هشتمین بخش گزارش، عملکرد درآمدهای مالیاتی در چهار ماهه نخست ۱۴۰۴ به همراه فروش اوراق بدهی دولتی در نیمه نخست امسال مورد بررسی قرار گرفته است. تحولات متغیرهای اصلی بازار سرمایه از جمله بازدهی، ارزش بازار، ارزش معاملات و انواع تأمین مالی تا پایان شهریور ۱۴۰۴ در بخش نهم گزارش نشان داده شده و گزارش در قسمت سایر تحولات با بررسی اثر فعال‌سازی مکانیزم ماشه بر اقتصاد ایران به پایان می‌رسد.

۱. تحولات اثرگذار اقتصاد جهانی

تغییرات نرخ بهره ایالات متحده آمریکا توسط بانک مرکزی این کشور - فدرال رزرو - را به جرأت می‌توان از جمله مهمترین عوامل تأثیرگذار بر اقتصاد جهان از جمله ایران برشمرد. هرگونه تغییر در این نرخ مترادف با تغییر در قیمت جهانی دارایی‌ها و تغییر در ترکیب سرمایه‌های دلاری اشخاص حقیقی و حقوقی خواهد بود.

در ماه‌های باقی‌مانده از سال ۲۰۲۵ و در ادامه در سال ۲۰۲۶ از سوی برخی نهادهای مالی معتبر پیش‌بینی شده است. به عنوان نمونه بر اساس پیش‌بینی گلدمن ساکس^۱، به دلیل افزایش تولید نفت از سوی کشورهای تولیدکننده خارج از اوپک، قیمت نفت در ماه‌های آینده سال جاری میلادی کاهش خواهد داشت و در سال ۲۰۲۶ به زیر ۶۰ دلار به ازای هر بشکه فرو خواهد افتاد. علاوه بر این پیش‌بینی، در گزارش صندوق بین‌المللی پول در مورد خاورمیانه^۲ نیز کاهش قیمت نفت در سال ۲۰۲۶ به عنوان یکی از فروض اصلی تحلیل‌ها و پیش‌بینی‌های این سازمان در نظر گرفته شده است. بنابراین در صورتی که اثر مازاد عرضه نفت بر قیمت نفت از اثر کاهش نرخ بهره آمریکا بر این متغیر بیشتر باشد، کاهش قیمت نفت در سال میلادی پیش رو بسیار محتمل خواهد بود. علاوه بر سازوکارهای عرضه و تقاضا و نیز تغییرات نرخ بهره آمریکا، بازگشت دوباره تحریم‌های سازمان ملل پس از فعال شدن مکانیزم ماشه نیز درآمد حاصل از صادرات نفت ایران را به شدت تحت تأثیر قرار خواهد داد و در صورت عدم دستیابی به راه حلی برای مناقشه هسته‌ای ایران، آثار منفی کاهش درآمدهای نفتی بیش از پیش در اقتصاد ایران ظاهر خواهد شد.

به طور کلی انتظار می‌رود که به دنبال کاهش نرخ بهره آمریکا و در نتیجه آن تضعیف دلار در مقابل سایر ارزها، از جذابیت دارایی‌های دلاری - به طور ویژه اوراق خزانه‌داری آمریکا - کاسته شود. از سوی دیگر با توجه به رابطه معکوس بین ارزش دلار و قیمت کالاهایی که در بازار جهانی به دلار مورد تجارت قرار می‌گیرند، با کاهش ارزش این ارز طبیعتاً ارزش دلاری کالاهایی همچون نفت، طلا و سایر فلزات اساسی افزایش خواهد یافت. همان‌طور که پیش‌تر هم اعلام شده بود، در اواسط سپتامبر ۲۰۲۵ فدرال رزرو نرخ بهره را معادل ۵/۲۵ واحد درصد کاهش داد و احتمالاً تا پایان سال ۲۰۲۵ در دو نوبت دیگر نیز به کاهش این نرخ اقدام کند. البته بر اساس برخی از تحلیل‌های ارائه شده در این خصوص، در صورت واکنش مثبت بازار نیروی کار آمریکا و کاهش نرخ بیکاری این کشور، ممکن است از دفعات کاهش نرخ بهره کاسته شود. این در حالی است که رییس جمهور آمریکا بر کاهش بیشتر نرخ بهره اصرار دارد. با این حال کمتر شدن دفعات کاهش نرخ بهره آمریکا در سال جاری میلادی منجر به کاهش کمتر جذابیت دلار نسبت به سایر دارایی‌ها خواهد شد. به بیان دیگر کاهش کمتر نرخ بهره آمریکا، افزایش کمتر قیمت نفت را در پی خواهد داشت. از سوی دیگر، کاهش قیمت نفت

۱. گلدمن ساکس (Goldman Sachs) یک شرکت خدمات مالی و بانکداری چندملیتی است که بخش عمده فعالیت‌های آن در زمینه ارائه خدمات بانکداری سرمایه‌گذاری، مدیریت دارایی و مدیریت سرمایه‌گذاری، همچنین میادلات کالا، اوراق بهادار، سهام شرکت‌ها و نیز مدیریت صندوق‌های سرمایه‌گذاری مشترک متمرکز است.

2. International Monetary Fund, Regional Economic Outlook, Middle East and Central Asia, May 2025

۲. بخش واقعی

آخرین آمار منتشرشده حساب‌های ملی از سوی مرکز آمار ایران در زمان تهیه این گزارش از رشد اقتصادی منفی ۰/۱ درصدی در فصل بهار ۱۴۰۴ حکایت دارد. در واقع رشد اقتصادی که از سال ۱۴۰۰ وارد مدار مثبت شده بود، در فصل نخست سال ۱۴۰۴ دوباره منفی شده است. شایان ذکر است که برای محاسبه تولید به قیمت ثابت در گزارش مرکز آمار ایران از سال پایه ۱۴۰۰ استفاده شده است.

عنوان بزرگترین بخش اقتصاد کشور عنوان شده است. در گزارش حساب‌های ملی مرکز آمار ایران، گروه کشاورزی صرفاً به دو زیرمجموعه با عناوین «کشاورزی» و «ماهگیری» دسته‌بندی می‌شود. ارزش افزوده زیرگروه ماهگیری که سهم بسیار ناچیزی در تولید ناخالص داخلی دارد، معمولاً با نوسان زیاد همراه بوده و تغییرات آن وابستگی چندانی به تغییرات سایر بخش‌های حساب‌های ملی ندارد. این زیرگروه در بهار ۱۴۰۴ به قیمت‌های ثابت معادل ۷/۰ درصد رشد داشته است. از طرفی زیرگروه کشاورزی در این مدت با انقباض ۳/۵ درصدی روبه‌رو شده است. در نهایت، گروه کشاورزی با رشد منفی ۲/۷ درصدی همراه شده و سهم منفی ۰/۱ واحد درصدی از رشد اقتصادی فصل بهار سال ۱۴۰۴ داشته است. سهم بخش کشاورزی از تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری در بهار ۱۴۰۴ تنها ۴/۷ درصد برآورد شده است. گروه خدمات با سهم ۴۴/۱ درصدی از کل ارزش افزوده اقتصاد به قیمت‌های جاری در بهار ۱۴۰۴، رشد اقتصادی ۰/۵ درصدی را به قیمت‌های ثابت تجربه کرده است. بیشترین رشد در بین زیرمجموعه‌های این گروه در فصل نخست سال ۱۴۰۴ مربوط به «واسطه‌گری‌های مالی» و برابر با ۱۰/۹ درصد بوده است تا سهم ۰/۴ واحد درصدی از رشد اقتصادی به این زیربخش تعلق گیرد. علاوه بر این، زیربخش‌های «خدمات اجتماعی، شخصی و خانگی اداری»، «امور عمومی، آموزش، بهداشت و مددکاری» و «مستغلات، کرایه و خدمات کسب و کار» به ترتیب رشدهای مثبت ۳/۵ درصدی، ۱/۴ درصدی و ۰/۹ درصدی را ثبت کرده‌اند. سایر زیرمجموعه‌های گروه خدمات در این مدت رشدهای منفی را تجربه کرده‌اند که در این میان زیربخش «حمل‌ونقل، انبارداری و ارتباطات» با منفی ۳/۵ درصد، بالاترین رشد منفی را داشته و سهم منفی ۰/۳ واحد درصدی از رشد اقتصادی را در بهار ۱۴۰۴ ثبت کرده است. جدول ۱ جزئیات نرخ رشد اقتصادی را برای گروه‌های اصلی اقتصاد کشور بر مبنای گزارش مرکز آمار ایران به تصویر می‌کشد.

در فصل بهار ۱۴۰۴، بخش‌های اصلی اقتصاد به غیر از خدمات رشدهای منفی را تجربه کردند. بخش عمده منفی بودن رشد اقتصادی در این فصل مربوط به گروه صنایع و معادن بوده است. در واقع منفی ۰/۲ واحد درصد از رشد اقتصادی منفی ۰/۱ درصدی در بهار این سال به گروه صنایع و معادن برمی‌گردد. البته رشد مثبت ۰/۵ درصدی گروه خدمات باعث شده است که بخشی از رشد منفی سایر بخش‌ها جبران شود. در زیرمجموعه‌های گروه صنایع و معادن، زیربخش معادن سهم مثبت ۰/۲ واحد درصدی از رشد اقتصادی در فصل نخست سال ۱۴۰۴ داشته، اگرچه سهم منفی ۰/۴ واحد درصدی زیربخش صنایع باعث شده است تا انقباض ۰/۳ درصدی گروه صنایع و معادن سهم منفی ۰/۲ واحد درصدی در رشد اقتصادی این فصل داشته باشد. زیربخش معادن خود به دو زیرمجموعه «استخراج نفت و گاز طبیعی» و «سایر معادن» تفکیک می‌شود که در فصل نخست سال جاری به ترتیب انبساط‌های ۰/۸ درصدی و ۲/۳ درصدی را تجربه کرده‌اند. بنابراین در گزارش مرکز آمار ایران، گروه صنایع و معادن شامل زیربخش استخراج نفت و گاز طبیعی نیز می‌شود. این زیربخش در فصل نخست سال ۱۴۰۴ سهم مثبت ۰/۲ واحد درصدی از رشد اقتصادی داشته است. زیربخش «تأمین آب و برق» به عنوان یکی از زیرمجموعه‌های گروه صنعت با انقباض قابل توجه ۱/۸ درصدی در بهار ۱۴۰۴ روبه‌رو شده است، اما با توجه به سهم پایین آن از تولید ناخالص داخلی، سهم از رشد آن تنها منفی ۰/۱ واحد درصد بوده است. پس از این زیربخش، زیربخش «صنعت» با رشد منفی ۱/۷ درصدی قرار دارد که با توجه به سهم ۲/۶ درصدی آن از ارزش افزوده کل اقتصاد به قیمت‌های جاری، سهم منفی ۰/۴ واحد درصدی از رشد اقتصادی داشته است. در نهایت، زیرگروه «توزیع گاز طبیعی» انقباض ۰/۶ درصدی را ثبت کرده است. بدین ترتیب، گروه صنایع و معادن رشد منفی ۰/۳ درصدی را در این مدت ثبت کرده است. این گروه سهم ۵/۲ درصدی از تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری در فصل بهار سال ۱۴۰۴ داشته است و به

جدول ۱. نرخ رشد تولید ناخالص داخلی و زیرمجموعه‌های آن به قیمت‌های ثابت سال ۱۴۰۰ (درصد-واحد درصد)

سهم از رشد در بهار ۱۴۰۴	۱۴۰۲		۱۴۰۳			۱۴۰۴		
	سال	بهار	تابستان	پاییز	زمستان	سال	بهار	
-۰/۱	-۲/۴	۲/۳	۳/۱	۴/۲	۲/۵	۳/۲	-۲/۷	گروه کشاورزی
-۰/۲	۶/۲	۵/۹	۴/۱	۰/۹	۲/۷	۳/۴	-۰/۳	گروه صنایع و معادن
۰/۲	۳/۶	۳/۱	۱/۹	۲/۴	۳/۰	۲/۶	۰/۵	گروه خدمات
-	۱/۹	۲/۹	۲/۳	۱/۶	۱/۸	۲/۱	-۰/۴	تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه (بدون نفت)
-۰/۱	۴/۶	۴/۷	۳/۱	۱/۷	۲/۸	۳/۱	-۰/۱	تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه

مأخذ: مرکز آمار ایران، گزارش نرخ رشد اقتصادی سه ماهه اول سال ۱۴۰۴

در سمت تقاضای اقتصاد، هزینه‌های مصرفی بخش خصوصی (به قیمت‌های ثابت) در فصل نخست سال ۱۴۰۴ رشد منفی ۱/۱ درصدی را به ثبت رسانده و با توجه به سهم ۵۵/۲ درصدی آن از هزینه ناخالص داخلی به قیمت جاری، سهم منفی ۰/۵ واحد درصدی از رشد هزینه ناخالص داخلی (به قیمت ثابت) داشته است. در نقطه مقابل، رشد مصرف بخش دولتی در همان فصل برابر با ۲/۵ درصد عنوان شده است. رشد مصرف بخش دولتی از سال ۱۴۰۰ وارد مدار مثبت شده است و تا بهار ۱۴۰۴ این روند حفظ شده است. علاوه بر این، طبق گزارش مرکز آمار ایران، تشکیل سرمایه ثابت ناخالص

در بهار ۱۴۰۴ انقباض ۱/۹ درصدی را تجربه کرده است. رشد تشکیل سرمایه به شکل ساختمان در فصل نخست سال ۱۴۰۴ معادل ۰/۴ درصد بوده، در حالی که تشکیل سرمایه به شکل ماشین‌آلات رشد منفی ۳/۳ درصدی را تجربه کرده است. عملکرد تجارت خارجی کشور از کاهش صادرات کالاها و خدمات (رشد منفی ۴/۹ درصدی) و نیز کاهش قابل توجه واردات کالاها و خدمات (رشد منفی ۱۱/۸ درصدی) در بهار ۱۴۰۴ به قیمت‌های ثابت سال ۱۴۰۰ حکایت دارد. جدول ۲ نرخ رشد هزینه ناخالص داخلی را به تفکیک اجزای آن و بر اساس گزارش مرکز آمار ایران به تصویر می‌کشد.

جدول ۲. نرخ رشد هزینه ناخالص داخلی و اجزای آن به قیمت‌های ثابت سال ۱۴۰۰ (درصد)

۱۴۰۴		۱۴۰۳			۱۴۰۲		
بهار	سال	زمستان	پاییز	تابستان	بهار	سال	
-۱/۱	-۰/۱	-۰/۲	-۱/۵	-۰/۷	۲/۳	۱/۴	مصرف خصوصی
۲/۵	۳/۸	۳/۸	۳/۸	۳/۸	۳/۸	۷/۸	مصرف دولتی
-۱/۹	۰/۷	۰/۰	-۱/۲	۰/۹	۳/۴	۵/۱	تشکیل سرمایه ثابت ناخالص
-۳/۳	۰/۹	-۱/۵	-۱/۳	۲/۵	۴/۲	۶/۲	ماشین‌آلات
-۰/۴	۰/۵	۱/۵	-۰/۹	-۱/۲	۲/۲	۳/۶	ساختمان
							خالص صادرات کالاها و خدمات
-۴/۹	۷/۲	-۳/۰	۱۰/۸	۷/۶	۱۳/۱	۲/۳	صادرات کالاها و خدمات
-۱۱/۸	۲/۴	-۳/۴	۵/۲	۶/۲	۲/۵	۸/۹	واردات کالاها و خدمات
-۱/۹	۷/۱	۱۶/۶	۱/۰	۱۱/۸	-۰/۶	۲۱/۹	تغییرات موجودی انبار و اشتباهات آماری
-۰/۴	۳/۲	۲/۵	۱/۷	۳/۸	۴/۹	۵/۱	تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار

مأخذ: مرکز آمار ایران، گزارش نرخ رشد اقتصادی سه ماهه اول ۱۴۰۴

۲-۱. نفت

البته تحولات تقاضای جهانی نفت نیز بر نوسان صادرات نفتی ایران بی‌تأثیر نبوده است. رکود نسبی در اقتصاد چین، به‌عنوان بزرگترین واردکننده نفت ایران، همراه با گذار جهانی به سمت انرژی‌های تجدیدپذیر، تقاضا برای نفت خام ایران را تحت فشار قرار داده است. به موازات، رقابت شدید میان صادرکنندگان بزرگ مانند روسیه و عربستان، سهم ایران را در بازار محدود کرده و در نتیجه، حتی در دوره‌هایی که ظرفیت عرضه ایران افزایش می‌یابد، فروش نفت ایران در بازارهای جهانی با دشواری همراه است.

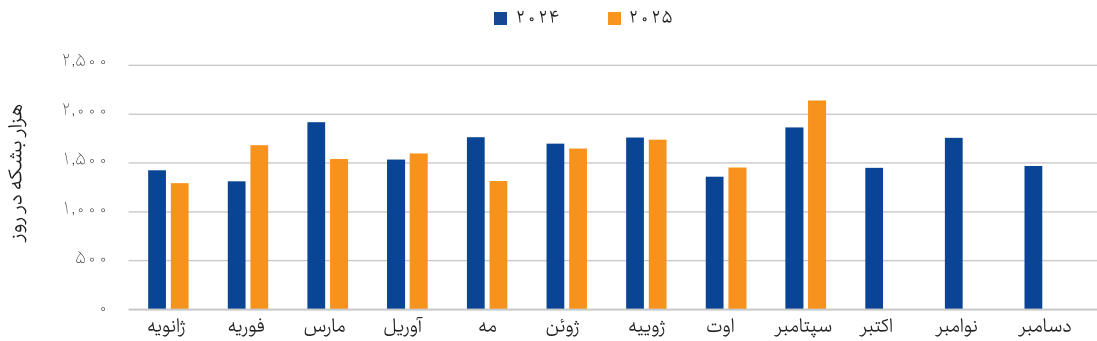
در نهایت، ظرفیت تولید و محدودیت سرمایه‌گذاری در صنعت نفت ایران عاملی بازدارنده برای صادرات نفتی ایران است. محدودیت طولانی‌مدت دسترسی به فناوری‌های روز و خروج شرکت‌های بزرگ بین‌المللی، موجب کاهش سرعت توسعه میادین و افت بهره‌وری در بخش بالادستی نفت ایران شده است. در نتیجه حتی در صورت فراهم شدن شرایط برای افزایش صادرات، موانع فنی و زیرساختی توان عرضه پایدار در سطوح بالا را محدود می‌کنند. ترکیب این عوامل ساختاری و سیاسی، توضیح‌دهنده روند پرنوسان و شکننده صادرات نفت ایران در سال‌های اخیر است. نمودار ۱ تحولات صادرات نفتی ایران را در سال‌های ۲۰۲۴ و ۲۰۲۵ نشان می‌دهد.

در سال‌های اخیر، اطلاعات رسمی درباره صادرات نفت ایران منتشر نشده و داده‌های موجود عمدتاً از منابع بین‌المللی و برآوردهای مستقل به دست می‌آیند. یکی از منابع در این حوزه، پایگاه اینترنتی تانکر ترکرز^۳ است که میانگین صادرات نفت خام ایران در ماه‌های ژوئیه، اوت و سپتامبر ۲۰۲۵ (تقریباً مطابق با تیر، مرداد و شهریور ۱۴۰۴) را به ترتیب حدود ۱/۷، ۱/۵ و ۲/۱ میلیون بشکه در روز برآورد کرده است. این ارقام نسبت به ماه‌های مشابه سال ۲۰۲۴، به ترتیب از رشدهای منفی ۱/۲ درصدی، مثبت ۷/۰ درصدی و مثبت ۱۴/۷ درصدی حکایت دارند.

با وجود شرایط بین‌المللی نامساعد، هنوز صادرات نفتی ایران نسبت به ابتدای دوره خروج آمریکا از برجام - سال‌های ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۰ - بیشتر است، اگرچه در ماه‌های اخیر نوسان‌های قابل توجهی را تجربه کرده است. اعمال محدودیت‌های شدید در نقل و انتقالات مالی و بیمه کشتیرانی، توانایی ایران را در فروش رسمی نفت و دریافت درآمدهای ارزی محدود کرده است. به همین دلیل بخش قابل توجهی از صادرات نفتی ایران از طریق مسیرهای غیررسمی و با ارایه تخفیف‌های قابل توجه ادامه یافته، اما نااطمینانی‌های حقوقی و هزینه‌های در خور توجه مبادله باعث شده‌اند که حجم صادرات نفتی ایران همواره در معرض ریسک‌های سیاسی باقی بماند.

۳. تانکر ترکرز یک سرویس آنلاین مستقل است که به ردیابی و گزارش‌گیری از حمل‌ونقل نفت خام و میعانات گازی در نقاط جغرافیایی مختلف می‌پردازد. این وبسایت از داده‌های ماهواره‌ای روزانه، تصاویر ساحلی و اطلاعات آی‌آی‌اس (سیستم شناسایی خودکار) برای تحلیل‌ها و گزارش‌های صادرات دریایی استفاده می‌کند.

نمودار ۱. صادرات نفتی ایران در سال‌های ۲۰۲۴ و ۲۰۲۵

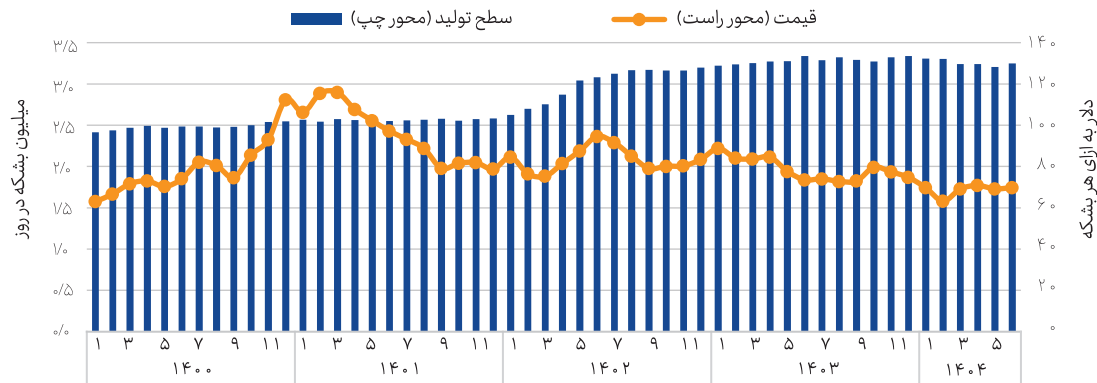
مأخذ: ویسایت تانکر ترکرز

متوسط تولید نفت خام کشور در ماه سپتامبر ۲۰۲۵ (تقریباً مطابق با شهریور ۱۴۰۴)، به حدود ۳/۳ میلیون بشکه در روز رسیده که نسبت به ماه مشابه سال قبل، کاهش ۲/۶ درصدی را نشان می‌دهد. به دلیل محدودیت‌های فنی و فرسودگی تجهیزات و چاه‌های نفتی، تولید نفت ایران به حد بالای خود رسیده و حتی با رفع کامل تحریم‌ها و موانع بین‌المللی، افزایش بیشتر تولید نفت ایران در کوتاه‌مدت قابل دستیابی به نظر نمی‌رسد. نمودار ۲ متوسط تولید روزانه نفت خام و متوسط قیمت نفت سنگین ایران را از ابتدای سال ۱۴۰۰ تا شهریور سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد.

در ماه‌های اخیر، یکی از نگرانی‌های اصلی پیرامون آینده صنعت نفت ایران، فعال شدن مکانیزم ماشه ذیل قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت بوده است. البته تا کنون بیشتر تحریم‌ها از مسیر یک‌جانبه آمریکا اعمال شده‌اند، اما بازگشت تحریم‌های سازمان ملل می‌تواند محدودیت‌های جدی‌تری برای صادرات نفت ایران ایجاد کند.

انتشار رسمی آمار تولید نفت کشور تقریباً از همان اوایل دور جدید تحریم‌ها در سال ۱۳۹۷ مختل شد و بهترین آمار در دسترس آن مربوط به گزارش‌های اوپک است که از منابع ثانویه دریافت می‌شود. بر اساس این گزارش‌ها،

نمودار ۲. متوسط تولید روزانه نفت خام و متوسط قیمت نفت سنگین ایران

مأخذ: گزارش‌های ماهانه اوپک از بازار نفت، آمار تولید بر اساس منابع ثانویه

دادداشت: داده‌های موجود در گزارش اوپک بر اساس ماه‌های تقویم میلادی بوده که در اینجا به طور تقریبی با ماه‌های تقویم ایرانی جایگزین شده است.

قیمت هر بشکه نفت خام سنگین ایران در ماه سپتامبر سال ۲۰۲۵ (تقریباً مطابق با شهریور ۱۴۰۴) به ۶۹/۸ دلار به ازای هر بشکه رسید که نسبت به ماه مشابه سال قبل کاهش ۵/۱ درصدی را نشان می‌دهد.

قیمت نفت خام در ماه‌های اخیر تحت تأثیر عواملی مانند تقاضای چین، سیاست‌های محدودکننده عرضه از سوی ائتلاف اوپک پلاس، تنش‌های ژئوپلیتیکی خاورمیانه و تغییر نرخ بهره در آمریکا قرار گرفته است. میانگین

۲-۲. مسکن

به صورتی که در سال اول اجرای قانون از حداقل ۳ میلیون و ۶۰۰ هزار میلیارد ریال تسهیلات برای واحدهای موضوع این قانون کمتر نباشد و برای سال‌های آینده نیز حداقل منابع تسهیلاتی مذکور مطابق با نرخ تورم سالانه افزایش یابد.

تعیین سهمیه اجباری ۲۰ درصدی از کل تسهیلات سالانه برای تسهیلات مسکن بدون در نظر گرفتن ساختار ترانزنامه، نقدینگی و توان وثیقه‌پذیری شبکه بانکی، تضاد بازاری با واقعیت‌های اقتصادی و محدودیت‌های ذاتی بانک‌ها دارد. بانک‌ها منابع خود را عمدتاً از طریق سپرده‌های کوتاه‌مدت و پرنوسان جذب می‌کنند، در حالی که پرداخت تسهیلات مسکن که ذاتاً بلندمدت و دارای دوره بازگشت طولانی است، نوعی عدم تطابق سررسید خطرناک ایجاد می‌کند. این امر نقدینگی سیستم بانکی را تحت فشار شدید قرار داده و می‌تواند آن را در برابر شوک‌های احتمالی بسیار آسیب‌پذیر کند.

این سیاق تخصیص دستوری منابع، سازوکار کارآمد و مبتنی بر ریسک و بازده نظام بانکی را مختل می‌سازد. هنگامی که بانک‌ها مجبور می‌شوند حجم عظیم و از پیش تعیین شده‌ای از تسهیلات را در یک بخش خاص (مسکن) تزریق کنند، از تخصیص بهینه این منابع به سایر بخش‌های مولد و ضروری اقتصاد مانند صنعت، کشاورزی و خدمات بازمی‌مانند. این امر نه تنها به کاهش رشد بالقوه اقتصادی منجر می‌شود، بلکه ساختار قیمت‌های نسبی را دستخوش تغییرات جدی می‌کند.

مطابق گزارش وزارت راه و شهرسازی به مجلس، مجموع تسهیلات پرداخت شده توسط بانک‌ها در حوزه ساخت و ودیعه مسکن از ابتدای طرح تاکنون تنها ۴۶۹ هزار میلیارد تومان بوده که معادل ۲۵ درصد تعهد نظام بانکی در ۳ سال و ۷ ماه نخست اجرای قانون است. در حوزه قراردادهای مشارکت مدنی نیز تاکنون حدود ۴۵۳ هزار قرارداد منعقد شده است. با این حال، بیش از ۵۰۵ هزار متقاضی همچنان در انتظار انعقاد قرارداد با بانک‌ها هستند.

به غیر از مشکلات فنی و عملیاتی همچون زمان‌بر شدن راه‌اندازی سامانه‌ها، این آمارها به وضوح نشان می‌دهند که به دلیل مشکلات پایه‌ای این طرح، بانک‌ها حاضر به پذیرش ریسک‌های ناشی از ایفای کامل تعهدات این طرح نیستند. بنابراین، این رویکرد دستوری نه تنها با ایجاد صف‌های طولانی و نارضایتی گسترده در میان متقاضیان (با بیش از ۵۰۵ هزار نفر در انتظار) هدف اصلی یعنی تأمین سریع مسکن را نقض کرده، بلکه با بلوکه کردن منابع کلان در یک بخش، تخصیص بهینه اعتبار به سایر بخش‌های مولد اقتصاد را مختل نموده و ثبات نظام بانکی را در معرض تهدید قرار داده است.

تمرکز اعتبارات بانکی بر بخش مسکن علاوه بر جابه‌جایی پرتفوی تسهیلات بانک‌ها و فشار بر سایر بخش‌ها (تزاخم مالی) و افزایش ریسک تمرکز، ریسک اعتباری بیشتری را به بانک‌ها تحمیل کرده و منجر به افزایش مطالبات غیرجاری در سیستم بانکی می‌شود. البته در صورتی که این طرح منجر به توسعه بازار اوراق رهنی شود، می‌تواند ابزاری مناسب را برای مدیریت نقدینگی بانک‌ها فراهم کند، اگرچه فراهم شدن این امکان چشم‌انداز روشنی نداشته و در شرایط فعلی بازار سرمایه ایران غیرقابل تحقق می‌نماید.

مطابق گزارش بانک مرکزی در خصوص عملکرد تسهیلات پرداختی

بانک مرکزی گزارش تحولات بازار معاملات مسکن شهر تهران را از مرداد ماه سال ۱۴۰۳ به بعد به‌روزرسانی نکرده است و داده‌های رسمی در این زمینه وجود ندارند. با این حال می‌توان به بررسی تحولات مختلف اثرگذار بر بازار مسکن پرداخت.

بازار مسکن در شهر تهران در وضعیت رکود تومی به سر می‌برد، در حالی که به نظر می‌رسد وضعیت رکودی آن شدیدتر از وضعیت تومی آن باشد. در واقع شکاف بین قدرت خرید آحاد اقتصادی و قیمت مسکن در شهر تهران در سال‌های اخیر به طور قابل توجهی افزایش یافته است. میانگین قیمت هر متر مربع واحد مسکونی در شهر تهران به گزارش بانک مرکزی ایران در سال ۱۴۰۲ برابر ۷۴۹/۱ میلیون ریال بوده، در حالی که متوسط درآمد کل سالانه یک خانوار شهری به گزارش مرکز آمار ایران در همان سال بالغ بر ۲۵۶۹/۴ میلیون ریال بوده است. بنابراین متوسط سال‌های مورد انتظار برای خرید واحد مسکونی ۷۰ متر مربعی در شهر تهران در سال ۱۴۰۲ برابر ۲۰/۴ سال محاسبه شده، در حالی که این نسبت در سال ۱۳۹۶ معادل ۹/۱ سال بوده است.

رکود معاملات مسکن، نقدشوندگی این بازار را مختل کرده است، به گونه‌ای که معاملات در برخی از مناطق شهر تهران به صورت تهاتری و غیرنقدی انجام می‌گیرد. این مهم به ویژه پس از جنگ ۱۲ روزه ایران و اسرائیل شدت گرفته است. علاوه بر چالش نقدشوندگی، اثر قیمتی جنگ بر معاملات مسکن در مناطق مختلف شهر تهران متفاوت بوده است. به گزارش منابع غیررسمی، محله‌های شمالی شهر تهران بیشتر از سایر مناطق با فشار کاهش قیمت مواجه بوده‌اند. البته باید به این نکته توجه شود که مبنای این گزارش‌ها بررسی درخواست‌های فروش در پایگاه‌های مختلف بوده و صرفاً قیمت‌های درخواستی فروشندگان را بازتاب می‌دهد، در حالی که احتمالاً افت قیمت در معاملات تحقق‌یافته شدیدتر است.

با هدف افزایش عرضه مسکن، «قانون جهش تولید مسکن» در سال ۱۴۰۰ به تصویب رسید تا با ایجاد صندوق ملی مسکن، تکالیف اعتباری برای بانک‌ها و استفاده از ابزارهایی همچون اوراق رهنی، شکاف بین قدرت خرید و قیمت مسکن را کاهش دهد. هدف طرح، افزایش عرضه واقعی مسکن، تقویت بخش ساختمان و صنایع بالادستی و بهبود استطاعت‌پذیری خانوارها از طریق ترکیب زمین، یارانه و تسهیلات بوده است. این در حالی است که به دلیل عدم توجه به امکانات موجود برای تأمین مالی این ابرپروژه، پیشرفت پروژه‌ها بسیار کند و تأمین مالی آن بسیار ناپایدار بوده است.

برای این قانون از منظر مالی، سه ستون اصلی وجود دارد: (۱) تسهیلات بانکی تکلیفی که بانک‌ها را ملزم می‌کند سهمی مشخص از اعتبارات خود را به مسکن اختصاص دهند؛ (۲) صندوق ملی مسکن که منابعی را از محل‌هایی همچون واگذاری زمین تجمیع کرده و به مصارفی همچون یارانه سود تسهیلات و خدمات روبنایی و کاربری‌های غیرانتفاعی تخصیص می‌دهد؛ (۳) بازار رهن ثانویه و انتشار اوراق رهنی که امکان بازچرخانی منابع و کاهش فشار نقدینگی بانک‌ها را فراهم می‌کند.

مطابق ماده ۴ این قانون، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی مکلف‌اند حداقل ۲۰ درصد از تسهیلات پرداختی در هر سال را با نرخ سود مصوب شورای پول و اعتبار به بخش مسکن اختصاص دهند،

پنج ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۴ نسبت به پنج ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۳ معادل ۷۹/۷ درصد و تسهیلات ودیعه مسکن معادل ۳۳/۵ درصد رشد داشته، در حالی که تسهیلات خرید مسکن نوساز حتی ۱۱/۲ درصد کاهش را تجربه کرده است. بنابراین عمده رشد تسهیلات بانکی به سمت خرید واحدهای غیرنوساز هدایت شده که خود گواهی دیگر بر وضعیت رکودی این بازار است.

بانکها، تسهیلات پرداختی به بخش مسکن در پنج ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ در جدول ۳ نمایش داده شده است. بر این اساس در پنج ماهه نخست سال ۱۴۰۴، کل تسهیلات پرداختی بانکها برای خرید مسکن غیرنوساز معادل ۱۸۶/۷ هزار میلیارد ریال، برای خرید مسکن نوساز معادل ۲۰۵/۰ هزار میلیارد ریال و برای ودیعه مسکن معادل ۱۹۰/۹ هزار میلیارد ریال بوده است. تسهیلات خرید مسکن غیرنوساز در

جدول ۳. تسهیلات پرداختی بانکها با هدف خرید و ودیعه مسکن به خانوارها و بنگاهها در پنج ماهه نخست سالهای ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ (میلیارد ریال)

هدف از تسهیلات پرداختی	پنج ماهه نخست ۱۴۰۳			پنج ماهه نخست ۱۴۰۴		
	بنگاهها	خانوارها	مجموع	بنگاهها	خانوارها	مجموع
خرید مسکن غیرنوساز	۲,۱۰۲	۱۰۱,۸۱۶	۱۰۳,۹۱۹	۳,۸۷۲	۱۸۲,۸۳۳	۱۸۶,۷۰۵
خرید مسکن نوساز	۴۰,۲۵۱	۱۹۰,۴۶۲	۲۳۰,۷۱۳	۲۷,۴۰۷	۱۷۷,۵۵۶	۲۰۴,۹۶۳
ودیعه مسکن	۴۸۲	۱۴۲,۵۵۰	۱۴۳,۰۳۲	۲۸۲	۱۹۰,۶۵۰	۱۹۰,۹۳۱

ماخذ: بانک مرکزی ایران، آمارهای بانکی، عملکرد تسهیلات پرداختی بانکها و هدف از دریافت تسهیلات

۳. بازار نیروی کار

بر اساس جدیدترین گزارش مرکز آمار ایران از بازار نیروی کار، در تابستان ۱۴۰۴ نرخ بیکاری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر با کاهش ۰/۱ واحد درصدی و افزایش ۰/۱ واحد درصدی به ترتیب نسبت به فصل مشابه سال ۱۴۰۳ و فصل بهار سال ۱۴۰۴، به ۷/۴ درصد رسیده است. علاوه بر این، سهم اشتغال ناقص (کار کمتر از ۴۴ ساعت در هفته) رقم ۷/۶ درصد را در این فصل ثبت کرده است که نسبت به فصل مشابه سال گذشته از افزایش ۰/۳ واحد درصدی حکایت دارد. اگر چه نسبت اشتغال (نسبت تعداد افراد شاغل به کل جمعیت در سن کار) و نرخ مشارکت اقتصادی در فصل تابستان سال ۱۴۰۴ نسبت به فصل مشابه سال ۱۴۰۳، به ترتیب با کاهش‌های ۰/۷ واحد درصدی و ۰/۹ واحد درصدی روبه‌رو شده‌اند، اما نرخ بیکاری فارغ‌التحصیلان آموزش عالی در طول این دوره نسبت به دوره مشابه سال قبل با بهبود ۱/۰ واحد درصدی روبه‌رو شده و به ۱۰/۶ درصد در تابستان ۱۴۰۴ تقلیل یافته است.

مجموع ۸۰۴/۹ هزار نفر به جمعیت در سن کار افزوده شده که سهم مردان و زنان از این مقدار به ترتیب ۴۸/۶ درصد (۳۹۱/۴ هزار نفر) و ۱/۴ درصد (۵۱۳/۵ هزار نفر) بوده است. در این مدت اگر چه ۵۱/۶ هزار نفر به جمعیت فعال مردان اضافه شده، اما کاهش ۲۸۸/۴ هزار نفری از جمعیت فعال زنان در این دوره باعث شده است که در مجموع حدود ۲۳۶/۸ هزار نفر از جمعیت فعال کشور کاسته شود و حتی افزایش جمعیت در سن کار قادر نبوده است روند کاهنده جمعیت فعال را متوقف نماید. در نتیجه، از کل جمعیت در سن کار کشور در فصل تابستان سال ۱۴۰۴، معادل ۴۰/۸ درصد فعال بوده‌اند که در مقایسه با فصل مشابه سال گذشته از کاهش قابل توجه ۰/۹ واحد درصدی حکایت دارد. این نرخ پایین عمدتاً از جانب جمعیت بانوان کشور ایجاد می‌شود، به طوری که از جمعیت ۳۳/۱ میلیون نفری زنان ۱۵ ساله و بیشتر در ایران، تنها ۴/۵ میلیون نفر قابلیت و تمایل به انجام کار داشته‌اند. به عبارت دیگر نرخ مشارکت اقتصادی بانوان در فصل تابستان ۱۴۰۴ تنها ۱۳/۶ درصد بوده و از همین جمعیت اندک ۴/۵ میلیون نفری زنان مایل به کار نیز صرفاً حدود ۳/۸ میلیون نفر موفق به پیدا کردن شغل مورد نظر خود شده‌اند.

از حدود ۲۵/۰ میلیون نفر شاغل در تابستان ۱۴۰۴، ۵۳/۱ درصد از آنها در بخش خدمات، ۳۲/۶ درصد در بخش صنعت و مابقی (۱۴/۲ درصد) در بخش کشاورزی مشغول بوده‌اند. اشتغال بخشی از این جمعیت به اصطلاح ناقص بوده، به این معنی که به دلایل اقتصادی نظیر افت تولید یا ماندن آن، کمتر از ۴۴ ساعت در هفته کار کرده‌اند، در حالی که خواهان و آماده انجام کار بیشتر بوده‌اند. در تابستان ۱۴۰۴ حدود ۱/۹ میلیون نفر معادل ۷/۶ درصد از جمعیت شاغل، دارای اشتغال ناقص بوده‌اند که ۰/۳ واحد درصد نسبت به تابستان سال ۱۴۰۳ افزایش یافته است. جدول ۴ برخی شاخص‌های مهم بازار کار کشور را در تابستان ۱۴۰۴ با فصل مشابه سال ۱۴۰۳ مقایسه می‌کند.

در تابستان ۱۴۰۴ نرخ بیکاری برای مردان ۵/۸ درصد و برای زنان ۱۵/۲ درصد گزارش شده است. به این ترتیب نسبت به فصل مشابه سال ۱۴۰۳، نرخ بیکاری برای مردان و زنان به ترتیب ۰/۳ واحد درصد کاهش و ۱/۰ واحد درصد افزایش داشته است. در این مدت حدود ۱۷۱/۲ هزار نفر از جمعیت شاغل کشور کاسته شده است. در واقع با وجود افزایش ۱۲۱/۷ هزار نفری جمعیت مردان شاغل کشور در این مدت، جمعیت زنان شاغل ۲۹۲/۹ هزار نفر کاهش داشته است. البته این میزان اشتغال اضافه شده برای مردان تناسبی با کل جمعیت اضافه شده به مردان در سن کار کشور نداشته و به این ترتیب نسبت اشتغال در میان مردان و زنان در سن کار به ترتیب با کاهش‌های ۰/۴ واحد درصدی و ۱/۰ واحد درصدی نسبت به فصل مشابه سال ۱۴۰۳، به ۶۴/۲ درصد و ۱۱/۵ درصد رسیده است. در مجموع نسبت اشتغال با کاهش ۰/۷ واحد درصدی نسبت به تابستان ۱۴۰۳ به ۳۷/۸ درصد بالغ شده است. افزون بر این، از جمعیت ۲/۰ میلیون نفری بیکاران کشور در تابستان ۱۴۰۴، معادل ۱/۳ میلیون نفر جوانان ۱۸ تا ۳۵ ساله بوده‌اند و نرخ بیکاری برای این بازه سنی ۱۴/۴ درصد محاسبه شده است که نسبت به تابستان ۱۴۰۳، کاهش ۰/۴ واحد درصدی را نشان می‌دهد. همچنین ۷۹۸/۰ هزار نفر دارای تحصیلات عالی در این فصل بیکار بوده‌اند که حاکی از نرخ بیکاری ۱۰/۶ درصدی برای این گروه است. این نرخ برای مردان و زنان تحصیل کرده به ترتیب برابر ۷/۱ درصد و ۱۸/۳ درصد بوده که نسبت به تابستان ۱۴۰۳ کاهش‌های به ترتیب ۰/۹ واحد درصدی و ۱/۲ واحد درصدی را نشان می‌دهد. در تابستان ۱۴۰۴ سهم بیکاری افراد دارای تحصیلات دانشگاهی از کل بیکاری کشور به حدود ۴۰/۳ درصد رسیده که نسبت به تابستان ۱۴۰۳ کاهش حدود ۳/۶ واحد درصدی داشته است. افزون بر این، از ۷۹۸/۰ هزار نفر دارای تحصیلات عالی بیکار در این فصل، ۴۶/۱ درصد را مردان و ۵۳/۹ درصد را زنان تشکیل می‌دهند.

علاوه بر این، در این فصل نسبت به فصل مشابه سال قبل، در

جدول ۴. شاخص‌های اصلی بازار کار ایران به تفکیک جنسیت برای جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر

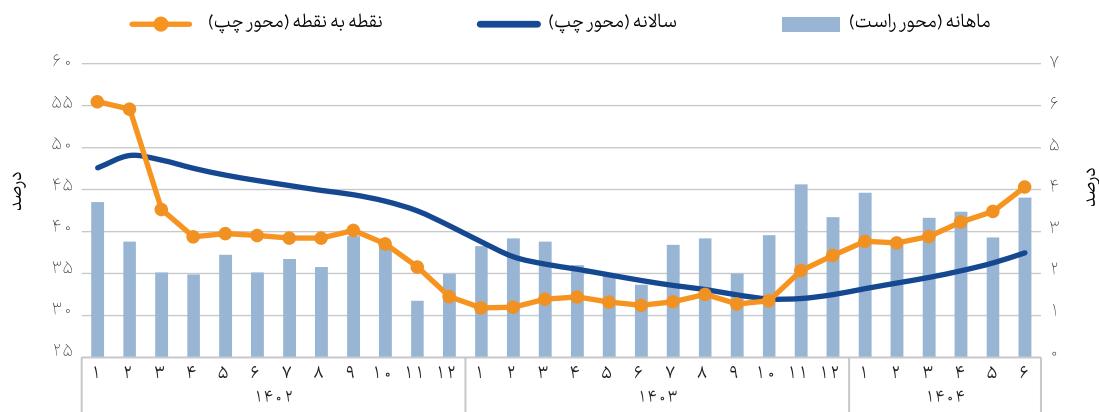
تابستان ۱۴۰۴			تابستان ۱۴۰۳			
زن	مرد	کل	زن	مرد	کل	
۱۳/۶	۶۸/۱	۴۰/۸	۱۴/۶	۶۸/۸	۴۱/۷	نرخ (درصد) مشارکت اقتصادی جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر
۴/۵	۲۲/۵	۲۶/۹	۴/۸	۲۲/۴	۲۷/۲	تعداد (میلیون نفر)
۱۱/۵	۶۴/۲	۳۷/۸	۱۲/۵	۶۴/۶	۳۸/۵	نسبت (درصد) اشتغال جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر
۳/۸	۲۱/۲	۲۵/۰	۴/۱	۲۱/۰	۲۵/۱	تعداد (میلیون نفر)
۱۵/۲	۵/۸	۷/۴	۱۴/۲	۶/۱	۷/۵	نرخ (درصد) بیکاری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر
۰/۷	۱/۳	۲/۰	۰/۷	۱/۴	۲/۰	تعداد (میلیون نفر)
۲۶/۰	۱۱/۳	۱۴/۴	۲۵/۱	۱۲/۱	۱۴/۸	نرخ (درصد) بیکاری جوانان ۱۸ تا ۳۵ ساله
۰/۵	۰/۸	۱/۳	۰/۵	۰/۹	۱/۵	تعداد (میلیون نفر)
۱۸/۳	۷/۱	۱۰/۶	۱۹/۵	۸/۰	۱۱/۶	نرخ (درصد) بیکاری فارغ‌التحصیلان آموزش عالی
۰/۴	۰/۴	۰/۸	۰/۵	۰/۴	۰/۹	تعداد (میلیون نفر)
۴/۳	۸/۱	۷/۶	۴/۷	۷/۸	۷/۳	سهم جمعیت دارای اشتغال ناقص زمانی (درصد)
۳۳/۱	۳۳/۰	۶۶/۰	۳۲/۷	۳۲/۶	۶۵/۲	جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر (میلیون نفر)

مأخذ: مرکز آمار ایران، چکیده نتایج طرح آمارگیری نیروی کار در تابستان ۱۴۰۴

۴. قیمت‌ها و تورم

گزارش شاخص قیمت مصرف‌کننده مرکز آمار ایران نشان می‌دهد روند افزایشی نرخ تورم سالانه مصرف‌کننده در بهار ۱۴۰۴ به تابستان این سال نیز تسری یافته و این نرخ از ۳۳/۲ درصد در فروردین به ۳۷/۵ درصد در شهریور امسال رسیده است. نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه مصرف‌کننده نیز که از دی ۱۴۰۲ به طور مستمر زیر ۴۰ درصد بود، به روند افزایشی خود که از زمستان سال گذشته آغاز شده بود ادامه داد و در اولین ماه تابستان سال جاری باز هم از ۴۰ درصد عبور کرد و این فصل را با نرخ ۴۵/۳ درصد به پایان رساند. علاوه بر این، به طور میانگین نرخ تورم ماهانه در تابستان ۱۴۰۴ نسبت به فصل قبل از آن و همچنین تابستان ۱۴۰۳ بیشتر بوده است. نمودار ۳ نرخ‌های تورم مصرف‌کننده را از ابتدای ۱۴۰۲ تا پایان تابستان ۱۴۰۴ نشان می‌دهد.

نمودار ۳. نرخ‌های تورم مصرف‌کننده از ابتدای ۱۴۰۲ تا پایان تابستان ۱۴۰۴

مأخذ: مرکز آمار ایران، شاخص‌های قیمت، شاخص قیمت مصرف‌کننده خانوارهای کل کشور

می‌دهد که از ابتدای سال ۱۴۰۳ به این سو، این متغیر روندی افزایشی را تجربه کرده است. بر اساس اخبار منتشرشده از سوی بانک مرکزی، شرایط خاص اقتصادی کشور و همچنین نااطمینانی‌های ناشی از تنش‌های میان ایران و غرب، سیاست‌گذار پولی را بر آن داشته است تا برای حمایت از تولید داخلی، دست نظام بانکی را برای خلق اعتبار باز بگذارد. در همین راستا، بروز جنگ ۱۲ روزه بین ایران و اسرائیل نیز مزید بر علت شده و انتظار می‌رود با توجه به دامنه‌دار شدن منازعات سیاسی بین‌المللی ایران به ویژه پس از فعال شدن مکانیزم ماشه، بر نرخ رشد نقدینگی و نرخ تورم مصرف‌کننده با آهنگ بیشتری افزوده شود. بررسی نرخ تورم مصرف‌کننده به تفکیک گروه‌های دوازده‌گانه سبد کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای کل کشور نشان می‌دهد در آخرین ماه تابستان ۱۴۰۴، بیشترین نرخ تورم سالانه و نقطه‌به‌نقطه به ترتیب با ۴۷/۶ درصد و ۵۸/۵ درصد مربوط به کالاها و خدمات متفرقه و کمترین آنها با ۲۴/۷ درصد و ۲۸/۴ درصد مربوط به ارتباطات بوده است. به علاوه، خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها با ۵/۳ درصد و بهداشت و درمان با ۱/۸ درصد به ترتیب بیشترین و کمترین نرخ تورم ماهانه را در همین ماه تجربه کرده‌اند. تحولات نرخ‌های تورم بر اساس وزن گروه‌های اصلی سبد کالاها و

نرخ تورم سالانه مصرف‌کننده که در بهمن ۱۴۰۳ به کف ۳۲/۰ درصد در آن سال رسیده بود، از اسفند همان سال وارد روند افزایشی مستمر شد و سال ۱۴۰۳ را با ۳۲/۵ درصد به پایان رساند. این نرخ در ۳ ماه متوالی بهار ۱۴۰۴ به ترتیب به ۳۳/۲ درصد، ۳۳/۹ درصد و ۳۴/۵ درصد رسید. روند افزایشی نرخ تورم سالانه مصرف‌کننده به تابستان ۱۴۰۴ نیز تسری یافت و در تیر به ۳۵/۳ درصد و در مرداد به ۳۶/۶ درصد رسید و در نهایت تابستان امسال را با ۳۷/۵ درصد به پایان رساند. نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه مصرف‌کننده نیز که در ۱۰ ماه نخست ۱۴۰۳ افت و خیز اندکی را تجربه کرده بود، از بهمن آن سال وارد روندی افزایشی شد و این روند در تابستان ۱۴۰۴ شدت گرفت. نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه مصرف‌کننده که از دی ۱۴۰۲ به بعد به طور مستمر کمتر از ۴۰ درصد بود، از تابستان ۱۴۰۴ دوباره از این سطح عبور کرد و در ۳ ماه متوالی آن فصل به ترتیب به ۴۱/۱ درصد، ۴۲/۴ درصد و ۴۵/۳ درصد رسید که این مهم افزایش نرخ تورم سالانه در ماه‌های آتی را در پی خواهد داشت.

در بررسی دلیل افزایش نرخ‌های تورم سالانه و نقطه‌به‌نقطه مصرف‌کننده می‌توان نقش پررنگی برای تحولات متغیرهای پولی در نظر گرفت. تحولات رشد ماهانه نقدینگی به عنوان یکی از مهمترین متغیرهای پولی نشان

مصرفی، نرخ‌های تورم سالانه و نقطه‌به‌نقطه روند افزایشی مستمري را در طول تابستان ۱۴۰۴ تجربه کرده‌اند و نرخ تورم ماهانه در این گروه به طور متوسط ۴/۸ درصد بوده که رقم قابل توجهی است. جدول ۵ نرخ‌های تورم به تفکیک گروه‌های دوازده‌گانه سبد کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای کل کشور را به ترتیب ضریب اهمیت هر یک از آنها از بیشترین به کمترین در شهریور ۱۴۰۴ نشان می‌دهد.

خدمات مصرفی در تابستان ۱۴۰۴ نشان می‌دهد نرخ‌های تورم سالانه و نقطه‌به‌نقطه گروه مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها که دارای بیشترین وزن در سبد مصرفی است، در طول آن فصل به ترتیب حول ۳۸/۰ درصد و ۳۶/۰ درصد در نوسان بوده اما نرخ تورم ماهانه در این گروه در دوره مورد بررسی به طور مستمر افزایش یافته است. به علاوه، در گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها به عنوان دومین گروه از نظر وزنی در سبد

جدول ۵. نرخ تورم سبد کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای کشور در شهریور ۱۴۰۴ (درصد)

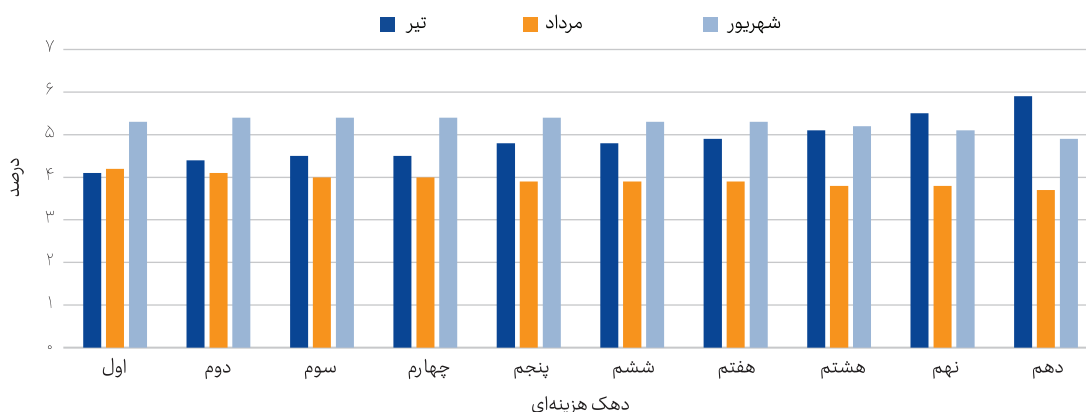
شاخص کل	شرح	ضریب اهمیت	نرخ تورم	
			نقطه‌به‌نقطه	دوازده ماهه
مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها	۳۶/۱۱	۳/۱	۴۵/۳	۳۷/۵
خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها	۲۸/۸۲	۵/۳	۵۷/۹	۳۹/۸
حمل و نقل	۸/۹۳	۲/۷	۳۷/۲	۳۱/۵
بهداشت و درمان	۶/۶۸	۱/۸	۴۵/۵	۳۷/۳
پوشاک و کفش	۴/۵۲	۲/۷	۳۷/۷	۳۲/۶
کالاها و خدمات متفرقه	۴/۴۲	۴/۷	۵۸/۵	۴۷/۶
مبلمان و لوازم خانگی و نگهداری معمول آنها	۴/۴۰	۲/۸	۴۶/۰	۳۵/۴
ارتباطات	۲/۴۱	۲/۴	۲۸/۴	۲۴/۷
هتل و رستوران	۱/۳۵	۳/۰	۳۵/۷	۳۱/۷
آموزش	۰/۸۸	۴/۹	۳۸/۶	۳۵/۲
تفریح و فرهنگ	۰/۸۷	۴/۶	۴۱/۲	۳۳/۶
دخانیتات	۰/۶۲	۲/۶	۵۰/۴	۳۵/۰

مأخذ: مرکز آمار ایران، داده‌ها و اطلاعات آماری، شاخص‌های قیمت، شهریور ۱۴۰۴

شهریور امسال، دهک‌های پایین درآمدی نرخ‌های تورم ماهانه بیشتری را در خوراکی‌ها، آشامیدنی‌ها و دخانیات نسبت به سایر دهک‌های درآمدی متحمل شده‌اند. نمودار ۴ نرخ تورم ماهانه مجموع دو گروه "خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها" و "دخانیتات" را به تفکیک دهک‌های هزینه‌ای در تابستان ۱۴۰۴ نشان می‌دهد.

گزارش مرکز آمار ایران از شاخص قیمت مصرف‌کننده به تفکیک دهک‌های هزینه‌ای نشان می‌دهد در ۳ ماه متوالی تابستان بیشترین نرخ‌های تورم نقطه‌به‌نقطه مصرف‌کننده مربوط به ۳ دهک پایین هزینه‌ای و کمترین آن مربوط به دهک دهم بوده است. از نقطه نظر ماهانه نیز در دوره سه ماهه مورد بررسی، به جز در تیر ۱۴۰۴، در مرداد و

نمودار ۴. نرخ تورم ماهانه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها و دخانیات در تابستان ۱۴۰۴

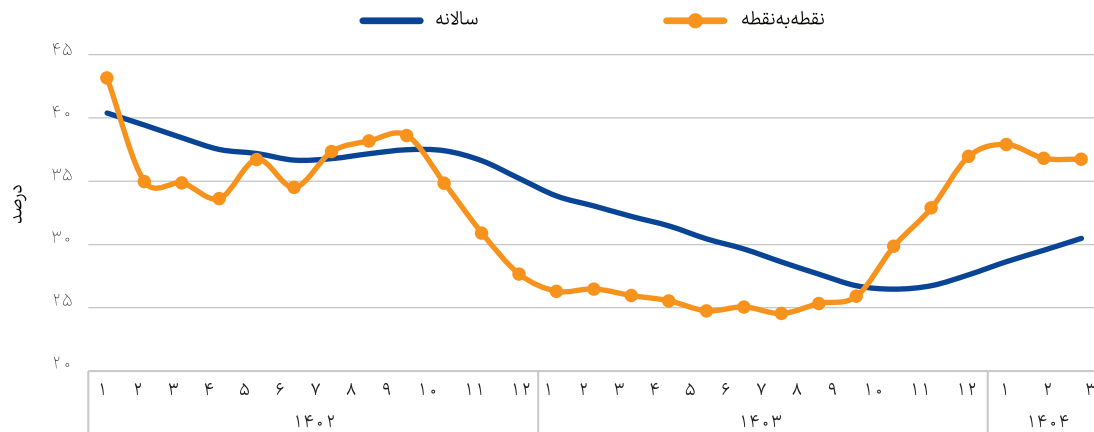

مأخذ: مرکز آمار ایران، داده‌ها و اطلاعات آماری، شاخص‌های قیمت، تیر، مرداد و شهریور ۱۴۰۴

از زمستان ۱۴۰۳ روندی فزاینده در پیش گرفت تا به اوج ۳۷/۹ درصد در فروردین ۱۴۰۴ برسد. این نرخ در خرداد ۱۴۰۴ رقم ۳۶/۷ درصد را ثبت کرد. علاوه بر این، گزارش مرکز آمار نیز حاکی از افزایش نرخ تورم سالانه تولیدکننده به ۳۴/۳ درصد در پایان بهار ۱۴۰۴ است. لازم به ذکر است که اگرچه آمار نرخ تورم تولیدکننده مرکز آمار ایران از نظر مقداری بیشتر از اعداد اعلامی بانک مرکزی است، اما هر دو نهاد روند مشابهی از تغییرات نرخ تورم تولیدکننده را حکایت می‌کنند. نمودار ۵ روند تحولات نرخ‌های تورم سالانه و نقطه به نقطه تولیدکننده را از ابتدای سال ۱۴۰۲ تا پایان بهار ۱۴۰۴ بر اساس داده‌های بانک مرکزی به تصویر می‌کشد.

آخرین گزارش مرکز آمار ایران از شاخص قیمت تولیدکننده در زمان تهیه این گزارش با تواتر فصلی و مربوط به بهار ۱۴۰۴ است که سال پایه ۱۳۹۵ را مبنای قرار داده است. آمار بانک مرکزی نیز شاخص مذکور را با تواتر ماهانه و تا پایان خرداد ۱۴۰۴ و بر مبنای سال پایه ۱۴۰۰ پوشش داده است. بر اساس آمار بانک مرکزی، نرخ تورم سالانه تولیدکننده، به عنوان متغیر پیشران نرخ تورم مصرف‌کننده تا دی‌ماه سال ۱۴۰۳ در روندی کاهشی به کف ۲۶/۵ درصد رسید، اما از بهمن ۱۴۰۳ وارد روندی افزایشی شد و در نهایت در خرداد ۱۴۰۴ رقم ۳۰/۵ درصد را ثبت کرد. بر اساس آمار بانک مرکزی، نرخ تورم نقطه به نقطه تولیدکننده نیز که در مهر ماه ۱۴۰۳ به کف ۲۴/۵ درصد رسیده بود،

نمودار ۵. نرخ‌های تورم تولیدکننده از ابتدای ۱۴۰۲ تا پایان تابستان ۱۴۰۴

مأخذ: بانک مرکزی ایران، شاخص‌های قیمت، شاخص قیمت تولیدکننده، شماره‌های مختلف

۵. تراز پرداخت‌ها

برآورد بانک مرکزی از موازنه پرداخت‌ها - حاصل جمع سه جزء حساب جاری، خالص حساب سرمایه و اشتباهات و از قلم افتادگی‌های محاسباتی - در کل سال ۱۴۰۳ معادل ۸۰۴ میلیون دلار بوده است. این در حالی است که این رقم در سال ۱۴۰۲ معادل منفی ۱۱۲ میلیون دلار گزارش شده بود. در ارتباط با وضعیت موازنه پرداخت‌ها در سال ۱۴۰۴، تاکنون هیچ گونه آمار و اطلاعاتی از سوی بانک مرکزی انتشار نیافته است.

کاهش یافت.

رشد حساب جاری در سال ۱۴۰۳ به قدری زیاد بوده که علاوه بر جبران افزایش کسری حساب سرمایه، کاهش قابل توجه "اشتباهات و از قلم افتادگی‌ها" از ۱۱/۱ میلیارد دلار در سال ۱۴۰۲ به ۹/۱ میلیارد دلار در سال ۱۴۰۳ را جبران کرده و نهایتاً افزایش مانده ذخایر خارجی را در پی داشته است. کاهش ۱۸/۲ درصدی اشتباهات و از قلم افتادگی‌ها اگرچه از بهبود شفافیت در محاسبات تراز پرداخت‌ها حکایت دارد، اما همچنان سطوح بسیار بالایی را تجربه می‌کند که می‌تواند به اعتبار داده‌های سایر زیرمجموعه‌های تراز پرداخت‌ها خدشه وارد کند.

در این میان، نوسان نرخ ارز نیز نقش پیچیده‌ای در شکل‌دهی به تراز پرداخت‌ها ایفا می‌کند. از یک سو، تضعیف ریال در بازار آزاد انگیزه صادرات را تقویت کرده و بخشی از رشد صادرات به ویژه در بخش غیرنفتی را می‌توان به این عامل نسبت داد و از سوی دیگر، نرخ‌های چنگانه برای ارز، بستری مساعد برای رانت‌جویی، بیش‌ازپیش اظهارات و کم‌اظهاری صادرات فراهم کرده که هم بردقت آمار تجاری اثر منفی گذاشته و هم اثربخشی سیاست‌های ارزی را تضعیف می‌کند. جدول ۶ جزئیات موازنه پرداخت‌ها را در سال‌های ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳ نشان می‌دهد.

حساب جاری در سال ۱۴۰۲ دارای مازاد حدوداً ۸/۶ میلیارد دلاری بود که با افزایش ۵۵/۳ درصدی به مازاد ۱۳/۳ میلیارد دلاری در سال ۱۴۰۳ تبدیل شد. از سوی دیگر کسری خالص حساب سرمایه از ۱۹/۹ میلیارد دلار در سال ۱۴۰۲ به ۲۱/۷ میلیارد دلار در سال ۱۴۰۳ افزایش یافت. حساب جاری از چهار جزء حساب کالا، حساب خدمات، حساب درآمد و حساب انتقالات جاری تشکیل شده است و عمده افزایش حساب جاری در سال ۱۴۰۳ به رشد چشمگیر حساب کالا (تراز بازرگانی کالایی) مربوط می‌شود. این حساب که اختلاف ارزش صادرات و واردات کالاها را منعکس می‌کند، با افزایش قابل توجه ۲۷/۳ درصدی، از ۲/۱ میلیارد دلار در سال ۱۴۰۲ به ۲۶/۸ میلیارد دلار در سال ۱۴۰۳ رسید. کسری تراز بازرگانی غیرنفتی (اختلاف واردات و صادرات غیرنفتی) در سال ۱۴۰۳ نسبت به سال قبل از آن افزایش ۹/۴ درصدی داشت و به ۳۶/۳ میلیارد دلار رسید، در حالی که مازاد تراز بازرگانی نفتی در این مدت با رشد ۱۶/۳ درصدی به ۶۳/۲ میلیارد دلار بالغ شد.

کسری حساب خدمات از ۱/۲ میلیارد دلار در سال ۱۴۰۲ با افزایش ۸/۶ درصدی به ۱۲/۱ میلیارد دلار در سال ۱۴۰۳ رسید و کسری حساب درآمد^۴ نیز از ۱/۳ میلیارد دلار به ۱/۲ میلیارد دلار در همین بازه زمانی

۴. عمدتاً شامل دریافت و پرداخت‌های مربوط به جبران خدمات کارگران و درآمدها و هزینه‌های سرمایه‌گذاری

جدول ۶. جزییات موازنه پرداخت‌ها (میلیون دلار)

درصد تغییر ۱۴۰۳ به ۱۴۰۲	۱۴۰۳	۱۴۰۲	
۵۵/۳	۱۳,۳۴۰	۸,۵۹۲	حساب جاری
۲۷/۳	۲۶,۸۳۰	۲۱,۰۷۷	حساب کالا
۱۴/۸	۱۱۵,۴۲۱	۱۰۰,۵۱۹	صادرات کالا (فوب)
۱۵/۹	۶۵,۸۴۱	۵۶,۷۹۶	صادرات نفتی
۱۳/۴	۴۹,۵۸۰	۴۳,۷۲۳	صادرات غیرنفتی
۱۱/۵	۸۸,۵۹۱	۷۹,۴۴۲	واردات کالا (فوب)
۷/۰	۲,۶۷۹	۲,۵۰۴	گاز و فرآورده‌های نفتی
۱۱/۷	۸۵,۹۱۲	۷۶,۹۳۸	سایر کالاها
۸/۶	-۱۲,۱۲۰	-۱۱,۱۵۹	حساب خدمات
-۹/۹	-۱,۱۶۱	-۱,۲۸۸	حساب درآمد
۴۵۰/۰	-۲۰۹	-۳۸	حساب انتقالات جاری
۹/۰	-۲۱,۶۷۹	-۱۹,۸۸۲	خالص حساب سرمایه
-۱۸/۲	۹,۱۴۳	۱۱,۱۷۸	اشتباهات و از قلم افتادگی‌ها
-	۸۰۴	-۱۱۲	موازنه کل

مأخذ: بانک مرکزی ایران، نماگرهای اقتصادی

محصولات وارداتی حکایت دارد. بر این اساس کسری تراز تجاری گمرکی کشور از ۷/۶ میلیارد دلار در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۳ به ۲/۴ میلیارد دلار در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۴ رسیده است. در این مدت صادرات کالاهای پتروشیمی هم به لحاظ وزنی و هم به لحاظ ارزشی کاهش قابل توجهی را تجربه کرده است. با این حال همچنان عمده کالاهای صادراتی شامل گاز طبیعی، پروپان مایع‌شده، قیر نفت، بوتان مایع‌شده و متانول می‌شوند. در مقابل، اقلام عمده وارداتی را طلای خام، ذرت دامی، روغن دانه آفتابگردان، برنج و دانه سویا تشکیل می‌دهند. جدول ۷ جزییات تجارت گمرکی را در شش ماهه نخست سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ نمایش می‌دهد.

بر اساس آمار گمرک، در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۴ حدود ۷۵/۰ میلیون تن کالا به ارزش تقریبی ۲۵/۹ میلیارد دلار از پایانه‌های گمرکی کشور صادر و حدود ۱۸/۸ میلیون تن به ارزش تقریبی ۲۸/۴ میلیارد دلار به پایانه‌های گمرکی کشور وارد شده است. صادرات گمرکی کشور در نیمه نخست سال جاری نسبت به نیمه نخست سال ۱۴۰۳ به لحاظ وزنی رشد ۶/۳ درصدی داشته، اگرچه به لحاظ ارزشی بدون تغییر باقی مانده است. بنابراین در ادامه روند سال‌های اخیر، کالاهای صادراتی کشور در سال ۱۴۰۴ نیز کم‌ارزش‌تر از قبل شده‌اند. در مقابل، واردات گمرکی در همین مدت به لحاظ وزنی معادل ۲/۰ درصد رشد و به لحاظ ارزشی معادل ۱۵/۴ درصد کاهش داشته است که به طور مشابه از کم‌ارزش‌تر شدن

جدول ۷. تجارت گمرکی کشور

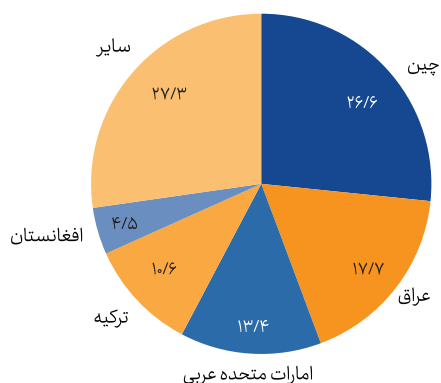
درصد تغییرات	شش ماهه نخست ۱۴۰۴			شش ماهه نخست ۱۴۰۳				
	ارزش	وزن	نسبت ارزش به وزن (دلار هر تن)	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	نسبت ارزش به وزن (دلار هر تن)		
۰/۰	۶/۳	۳۴۶/۰	۲۵,۹۴۴	۷۴,۹۹۷	۳۶۷/۶	۲۵,۹۴۷	۷۰,۵۸۶	صادرات
-۱۵/۴	۲/۰	۱,۵۱۲/۳	۲۸,۳۶۷	۱۸,۷۵۷	۱,۸۲۳/۲	۳۳,۵۱۳	۱۸,۳۸۱	واردات
-۶۸/۰	۷/۷	-	-۲,۴۲۳	۵۶,۲۴۰	-	-۷,۵۶۶	۵۲,۲۰۵	تراز بازرگانی گمرکی

مأخذ: گمرک جمهوری اسلامی ایران

در نیمه نخست سال ۱۴۰۴، کشورهای چین، عراق، امارات متحده عربی با ۳/۵ میلیارد دلار و سهم ۱۳/۴ درصدی، ترکیه با ۲/۷ میلیارد دلار و سهم ۱۰/۶ درصدی و افغانستان با ۱/۲ میلیارد دلار و سهم ۴/۵ درصدی از کل ارزش صادرات گمرکی ایران، در جایگاه‌های بعدی شرکای اصلی صادراتی کشور قرار گرفته‌اند. نمودار ۶ ترکیب مقاصد اصلی صادراتی ایران را در نیمه نخست سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد.

در نیمه نخست سال ۱۴۰۴، کشورهای چین، عراق، امارات متحده عربی، ترکیه و افغانستان مجموعاً با سهم ۷۲/۷ درصدی از کل ارزش صادرات گمرکی کشور، به ترتیب پنج مقصد اصلی صادراتی کشور به شمار می‌روند. در این مدت صادرات گمرکی به مقصد چین بالغ بر ۶/۹ میلیارد دلار بوده تا سهم ۲۶/۶ درصدی از کل ارزش صادرات گمرکی ایران در اختیار این کشور باشد. عراق با ۴/۶ میلیارد دلار و سهم ۱۷/۷

نمودار ۶. ترکیب مقاصد اصلی صادراتی کشور در نیمه نخست ۱۴۰۴، بر حسب سهم از ارزش کل صادرات گمرکی (درصد)

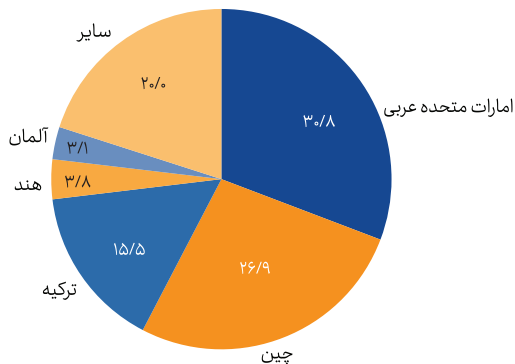

مأخذ: گمرک جمهوری اسلامی ایران

سهم ۳/۸ درصدی و آلمان با حدود ۰/۹ میلیارد دلار و سهم ۳/۱ درصدی از کل ارزش واردات کالا به ایران در نیمه نخست سال ۱۴۰۴، به ترتیب جایگاه‌های بعدی شرکای اصلی وارداتی را در اختیار دارند. به این ترتیب می‌توان ادعا کرد که اثرگذاری فعال شدن مکانیزم ماشه بر اقتصاد ایران به شدت به واکنش سه کشور چین، امارات و ترکیه وابستگی دارد. هنوز نمی‌توان در مورد واکنش چین قضاوت درستی داشت، اما به نظر می‌رسد که آسیب پذیری اقتصاد ایران از محل واکنش دو کشور دیگر شدید خواهد بود. نمودار ۷ ترکیب مبادی اصلی وارداتی کشور را در نیمه نخست ۱۴۰۴ نشان می‌دهد.

امارات متحده عربی با اختصاص رقمی بالغ بر ۸/۷ میلیارد دلار و سهمی در حدود ۳۰/۸ درصد از کل ارزش واردات ایران در نیمه نخست سال ۱۴۰۴، همچون گذشته در جایگاه نخست کشورهای صادرکننده کالا به ایران قرار گرفته است. همچنین در این فصل کشورهای چین با ۷/۶ میلیارد دلار و سهم ۲۶/۹ درصدی و ترکیه با ۴/۴ میلیارد دلار و سهم ۱۵/۵ درصدی، به ترتیب در جایگاه‌های بعدی شرکای اصلی وارداتی ایران قرار دارند. در واقع سه کشور امارات، چین و ترکیه تأمین‌کننده حدود ۷۳/۱ درصد از نیاز وارداتی ایران بوده و طبیعتاً ریسک تمرکز قابل توجهی را به ایران وارد می‌کنند. پس از این سه کشور، هند با ۱/۱ میلیارد دلار و

نمودار ۷. ترکیب شرکای اصلی وارداتی ایران در نیمه نخست ۱۴۰۴، بر حسب سهم از ارزش کل واردات گمرکی (درصد)

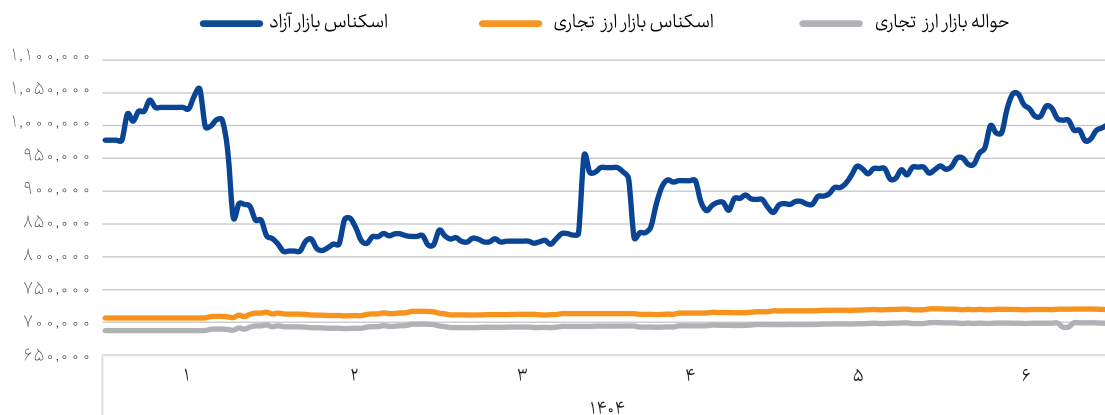

مأخذ: گمرک جمهوری اسلامی ایران

۶. بازار ارز

قیمت دلار آمریکا در بازار آزاد ارز ایران در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۴ شاهد افت و خیز فراوانی بود که علت اصلی آن را می‌توان واکنش آن بازار به تحولات متعدد داخلی و بین‌المللی دانست. قیمت هر دلار آمریکا که در نتیجه فضای خوش بینی ناشی از دور جدید مذاکرات هسته‌ای در مسقط عمان به طور قابل ملاحظه‌ای کاهش یافته بود، به دنبال بروز جنگ بین ایران و اسرائیل دوباره وارد روندی افزایشی شد، اگرچه در روزهای آغازین تابستان و با اعلام آتش بس بین دو طرف اندکی کاهش یافت. با ادامه تنش‌های سیاسی پس از جنگ در تابستان ۱۴۰۴، نرخ برابری دلار آمریکا بر حسب ریال باز هم وارد روندی افزایشی شد و پس از تصمیم تروپیکای اروپایی^۵ مبنی بر بازگشت دوباره تحریم‌های سازمان ملل علیه ایران، موسوم به مکانیزم ماشه، سرعت رشد قیمت دلار در بازار آزاد افزایش یافت. متوسط قیمت دلار آمریکا در بازار آزاد ارز ایران در تابستان ۱۴۰۴ نسبت به فصل مشابه سال قبل از آن حدود ۵۷/۸ درصد و نسبت به بهار ۱۴۰۴ حدود ۶/۰ درصد رشد نشان می‌دهد. نمودار ۸ تحولات قیمت دلار آمریکا در برابر ریال ایران را در بازار آزاد و بازار متشکل ارزی در نیمه نخست سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد.

نمودار ۸. نرخ برابری دلار آمریکا در برابر ریال ایران در بازارهای مختلف در نیمه نخست ۱۴۰۴*

مأخذ: بانک مرکزی ایران؛ شبکه اطلاع رسانی طلا، سکه و ارز
* بازار ارز تجاری از اوایل آذر ۱۴۰۳ به مرکز مبادله ارز و طلای ایران افزوده شد. در ابتدا معاملات ارزی در این بازار به صورت محدود اما با نرخی بالاتر از نرخ بازار متشکل (نیمه) در آن صورت می‌گرفت، اما مقرر شد تا از اول بهمن ۱۴۰۳ کلیه معاملات ارزی (به جز ارز مربوط به واردات کالاهای اساسی) در آن انجام پذیرند.

ایران (درست ۲ روز پیش از دور ششم مذاکرات) حول ۸۳۰ هزار ریال به ازای هر دلار در نوسان بود. با آغاز جنگ ۱۲ روزه بازار آزاد ارز ایران به شدت دچار نوسان شد و پس از اعلام آتش بس در ۲ تیر ۱۴۰۴ و با بازگشایی بازارها، نرخ برابری دلار آمریکا در مقابل ریال ایران پس از اندکی کاهش، دوباره وارد روندی افزایشی شد. عدم دستیابی به یک راه حل برای مناقشه هسته‌ای بین ایران و غرب و نااطمینانی‌های سیاسی به روند افزایشی قیمت دلار آمریکا در بازار آزاد دامن زد و نرخ برابری دلار آمریکا در مقابل ریال ایران از دومین هفته مرداد از مرز ۹۰۰

قیمت دلار آمریکا در بازار آزاد ارز ایران که در روزهای آغازین بهار ۱۴۰۴ از یک میلیون ریال هم فراتر رفته بود تا پایان سومین هفته از آن فصل همچنان افزایشی بود، اگرچه پس از اعلام خبر احیای مذاکرات هسته‌ای (۷ سال پس از خروج یک‌جانبه آمریکا از برجام) افت قابل توجهی را تجربه کرد و تنها یک روز پس از اتمام دور اول مذاکرات هسته‌ای در مسقط عمان حدود ۱۱ درصد نسبت به روز قبل از آن افت کرد. در پی تداوم مذاکرات هسته‌ای در عمان، قیمت دلار آمریکا در بازار آزاد ارز ایران وارد روند نسبتاً باثباتی شد و تا زمان حمله اسرائیل به

۵. منظور از این اصطلاح سه کشور اروپایی آلمان، انگلستان و فرانسه به عنوان سه کشور غربی باقی‌مانده در برجام است که امکان فعال کردن مکانیزم ماشه را داشته‌اند.

بررسی آخرین آمار رسمی متغیرهای عمده پولی که تا خرداد ۱۴۰۴ را پوشش می‌دهد حاکی از این است که معادل دلاری خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی در بهار ۱۴۰۴ تغییر چندانی نداشته و احتمالاً این روند در طول تابستان نیز به همین منوال ادامه یافته است. جدول ۸ روند نوسان قیمت اسکناس دلار آمریکا در بازار آزاد ارز ایران را در فصول مختلف سال ۱۴۰۳ و دو فصل نخست سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد. بررسی ضریب تغییرات نشان می‌دهد که بازار آزاد ارز در ایران از پاییز ۱۴۰۳ به این سو با نوسان گسترده دست به گریبان بوده است.

هزار ریال عبور کرد. با ادامه تنش‌ها بین ایران و آژانس بین‌المللی انرژی هسته‌ای و تشدید فضای بدبینی در اقتصاد ایران، از ارزش ریال ایران بیش از پیش کاسته شد و با طرح فعال شدن مکانیزم ماشه از سوی برخی کشورهای اروپایی، از هفته دوم شهریور ۱۴۰۴، ارزش هر دلار آمریکا مجدداً از یک میلیون ریال فراتر رفت. پس از طرح موضوع بازرسی آژانس بین‌المللی انرژی هسته‌ای در قاهره (۱۹ شهریور) قیمت دلار آمریکا به زیر یک میلیون ریال کاهش یافت که چندان دیری نپایید و پس از رد طرح کره جنوبی برای ادامه تعلیق تحریم‌های ایران (جلوگیری از اجرای مکانیزم ماشه) دوباره از آن سطح عبور کرد.

جدول ۸. نرخ اسمی اسکناس دلار آمریکا در برابر ریال ایران در بازار آزاد

میانگین	بالترین نرخ	پایین‌ترین نرخ	انحراف معیار	ضریب تغییرات
بهار ۱۴۰۳	۶۹۵,۰۰۰	۵۶۸,۵۰۰	۲۷,۹۲۶	۰/۰۵
تابستان ۱۴۰۳	۶۱۶,۹۱۰	۵۷۲,۲۰۰	۱۰,۹۶۱	۰/۰۲
پاییز ۱۴۰۳	۷۷۳,۶۵۰	۵۹۵,۵۰۰	۴۴,۳۷۶	۰/۰۷
زمستان ۱۴۰۳	۹۷۷,۸۰۰	۷۶۲,۴۰۰	۵۶,۱۴۶	۰/۰۷
بهار ۱۴۰۴	۱,۰۵۵,۵۵۰	۸۰۸,۳۵۰	۸۱,۰۵۶	۰/۰۹
تابستان ۱۴۰۴	۹۳۶,۷۳۰	۸۲۸,۷۰۰	۵۵,۴۳۶	۰/۰۶

مأخذ: بانک مرکزی ایران؛ شبکه اطلاع‌رسانی طلا، سکه و ارز؛ محاسبات تحقیق

انتشار این گزارش بیش از ۵۰ درصد بوده است. شکاف بین قیمت اسکناس دلار آمریکا در بازار آزاد و قیمت حواله آن در بازار ارز تجاری نیز در سه فصل متوالی تابستان ۱۴۰۴ به ترتیب به حدود ۲۷/۰ درصد، ۳۲/۰ درصد و ۴۴/۰ درصد رسید.

در این راستا، تصمیم جدید بانک مرکزی در مورد چگونگی تخصیص ارز اسکناس به تجار و بازرگانان خرد نیز درخور بررسی است. بر اساس این تصمیم، از آبان ۱۴۰۴ تجار و بازرگانان خرد نیز می‌توانند از طریق سازوکار اعلام‌شده از سوی بانک مرکزی نسبت به تأمین اسکناس ارز برای واردات تا سقفی معین در سامانه ارز تجاری اقدام کنند. این اقدام بانک مرکزی را می‌توان واکنشی به فعال شدن مکانیزم ماشه و اعمال دوباره برخی تحریم‌ها از جمله تحریم‌های مالی و بانکی قلمداد کرد، حال آن که به گفته برخی از مقام‌های این نهاد پولی، این امر اقدامی با هدف رونق تجارت خرد با ارز اسکناس است. به طور کلی با در نظر گرفتن تحولات سیاسی اخیر و بازگشت تحریم‌های سازمان ملل، تضعیف بیشتر ریال ایران در مقابل دلار آمریکا در بازار آزاد در آینده نزدیک بسیار محتمل خواهد بود و با توجه به افزایش شکاف نرخ‌های ارز بازار آزاد و بازار ثانویه، تلاش بازاریساز در جهت تخصیص ارز اسکناس به بازرگانان خرد نیز به جز افزایش انگیزه‌های رانت‌جویی، حاصلی در پی نخواهد داشت.

برخلاف بازار آزاد ارز ایران، قیمت دلار آمریکا در مرکز مبادله ارز و طلای ایران (بازار ثانویه) در تابستان ۱۴۰۴ نیز مانند فصل قبل از آن شاهد نوسان زیادی نبود. قیمت اسکناس دلار آمریکا در بازار ارز تجاری که تابستان امسال را با حدود ۷۱۳ هزار ریال آغاز کرده بود، این فصل را با قیمت حدود ۷۱۹ هزار ریال به پایان رساند که حاکی از رشد ناچیز ۰/۹ درصدی این متغیر بین دو مقطع مورد بررسی است. قیمت حواله دلار آمریکا در بازار ارز تجاری نیز شرایط مشابهی را تجربه کرد و در پایان تابستان به حدود ۶۹۸ هزار ریال رسید که تنها ۰/۶ درصد از نخستین روز تابستان بیشتر است. روند افزایشی نرخ برابری دلار آمریکا در مقابل ریال در بازار آزاد ارز همگام با ثبات نسبی قیمت‌های اسکناس و حواله دلار آمریکا در بازار ثانویه به شکاف بیشتر بین نرخ بازار آزاد و نرخ‌های بازار ثانویه دامن زد. به این ترتیب بازار ارز تجاری که در ابتدا با هدف کاهش شکاف بین نرخ‌های ارز در بازار آزاد و بازار ثانویه و حرکت به سوی ارز تک‌نرخ راه‌اندازی شده بود، بیش از پیش از مسیر خود خارج شد. شکاف بین قیمت اسکناس دلار آمریکا در بازار آزاد و بازار ارز تجاری در ۳ ماه متوالی تابستان به ترتیب به حدود ۲۴/۰ درصد، ۲۸/۰ درصد و ۳۹/۰ درصد رسید که به معنای توزیع رانت بیشتر ناشی از تفاوت نرخ‌های ارز در بازارهای مختلف است. این شکاف در زمان

۷. متغیرهای پولی و اعتباری

بر اساس آخرین آمار مقدماتی بانک مرکزی از متغیرهای عمده پولی، نرخ رشد سالانه نقدینگی در پایان خرداد ۱۴۰۴ به ۳۲/۴ درصد افزایش یافت تا نقدینگی در پایان بهار امسال به ۱۱۰,۵۸۸ هزار میلیارد ریال بالغ شود. نرخ رشد ماهانه این متغیر پولی در بهار امسال به طور میانگین به ۲/۸ درصد رسید که نسبت به میانگین رشد ماهانه ۲/۰ درصدی آن در بهار ۱۴۰۳ و میانگین رشد ماهانه ۲/۲ درصدی آن در کل سال ۱۴۰۳ بیشتر است. بنابراین به نظر می‌رسد در برهه‌هایی از سال ۱۴۰۳ و همچنین در بهار ۱۴۰۴، بانک مرکزی رویکرد سهل‌گیرانه‌تری نسبت به رعایت سقف دستوری تعیین شده^۶ برای رشد ماهانه دارایی‌های بانک‌ها داشته است. از سوی دیگر پایه پولی بهار ۱۴۰۴ را با رقم ۱۴,۴۴۴/۴ هزار میلیارد ریال به پایان رساند که حاکی از رشد ۶/۳ درصدی این متغیر نسبت به پایان سال ۱۴۰۳ و رشد ۲۹/۶ درصدی این متغیر نسبت به پایان بهار ۱۴۰۳ است. جدول ۹ تغییرات نقدینگی و پایه پولی را به همراه اجزای تشکیل‌دهنده آنها در پایان خرداد ۱۴۰۴ نشان می‌دهد.

جدول ۹. جزئیات نقدینگی و پایه پولی و نرخ رشد اجزای آنها (هزار میلیارد ریال-درصد-واحد درصد)

سهم از رشد در خرداد ۱۴۰۴ نسبت به	مانده در پایان دوره						
	رشد در خرداد ۱۴۰۴ نسبت به		خرداد			اسفند	خرداد
	اسفند ۱۴۰۳	خرداد ۱۴۰۳	۱۴۰۴	۱۴۰۳	۱۴۰۳		
پایه پولی از سمت منابع	۶/۳	۲۹/۶	۶/۳	۲۹/۶	۱۴,۴۴۴/۴	۱۳,۵۹۴/۳	۱۱,۱۴۵/۳
خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی	۱۲/۵	۱۳۰/۲	۵/۳	۷۶/۰	۳۳,۵۹۱/۲	۳۱,۸۸۵/۸	۱۹,۰۸۴/۱
خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی*	۱۸/۵	-۳/۵	-۷۱/۱	۶۱/۵	-۱,۰۲۵/۹	-۳,۵۴۵/۵	-۶۳۵/۴
مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی	۷/۵	۲۷/۲	۱۵/۱	۶۳/۱	۷,۸۳۰/۳	۶,۸۰۳/۹	۴,۸۰۲/۲
سپرده‌های بخش دولتی نزد بانک مرکزی*	۱۱/۰	-۳۰/۷	-۱۴/۴	۶۲/۹	۸,۸۵۶/۲	۱۰,۳۴۹/۴	۵,۴۳۷/۶
مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها	-۳۲/۳	۵/۷	-۳۷/۵	۹/۴	۷,۳۱۴/۶	۱۱,۷۰۱/۹	۶,۶۸۴/۸
خالص سایر اقلام بانک مرکزی	۷/۶	-۱۰۲/۷	-۳/۸	۸۱/۸	-۲۵,۴۳۵/۶	-۲۶,۴۴۷/۹	-۱۳,۹۸۸/۲
مانده اجرای عملیات سیاست پولی	-۱/۴	۱۳/۷	-۴/۶	۶۵/۵	۳,۸۵۳/۸	۴,۰۳۹/۹	۲,۳۲۸/۸
نقدینگی برحسب اجزای تشکیل‌دهنده	سهم اجزا از مانده نقدینگی		۸/۸	۳۲/۴	۱۱۰,۵۸۸/۰	۱۰۱,۶۵۹/۵	۸۳,۵۳۹/۹
پول	اسفند ۱۴۰۳	خرداد ۱۴۰۴					
اسکناس و مسکوک در دست اشخاص	۲۴/۰	۲۵/۹	۰/۷	۲۹/۰	۲۶,۴۹۶/۱	۲۶,۳۱۷/۳	۲۰,۵۳۶/۶
سپرده‌های دیداری	۱/۷	۱/۸	۶/۹	۳۳/۳	۱,۹۱۴/۷	۱,۷۹۱/۳	۱,۴۳۵/۹
خالص چک‌ها	۲۲/۲	۲۴/۱	۰/۲	۲۸/۷	۲۴,۵۸۱/۴	۲۴,۵۲۶/۰	۱۹,۱۰۰/۷
شبه پول	-۰/۶	۰/۶	۸/۳	۲۵/۸	۶۸۶/۷	۶۳۴/۳	۵۴۶/۰
قرض الحسنه پس‌انداز	۷۶/۰	۷۴/۱	۱۱/۶	۳۳/۵	۸۴,۰۹۱/۹	۷۵,۳۴۲/۲	۶۳,۰۰۳/۳
کوتاه‌مدت	۱۱/۰	۱۱/۳	۹/۶	۵۵/۷	۱۲,۰۶۹/۰	۱۱,۵۰۰/۵	۸,۰۹۹/۳
یک ساله	۲۰/۰	۲۰/۸	۵/۸	۲۷/۲	۲۲,۴۲۵/۳	۲۱,۱۹۳/۹	۱۷,۶۳۲/۲
دو ساله	۱۸/۰	۱۵/۶	۲۴/۹	۳۸/۷	۱۹,۸۰۶/۶	۱۵,۸۵۱/۹	۱۴,۲۸۳/۳
سه ساله	۳/۰	۲/۸	-۳/۶	-۳۹/۳	۲,۷۱۷/۸	۲,۸۲۰/۲	۴,۴۷۸/۳
چهار ساله	۲۱/۰	۲۰/۴	۱۲/۲	۴۲/۵	۲۳,۲۸۵/۲	۲۰,۷۴۶/۸	۱۶,۳۴۲/۷
پنج ساله	-۰/۰	۰/۳	۷/۴	-	۳۰۱/۳	۲۸۰/۶	۸/۶
متفرقه	-۰/۰	۰/۱	-۵/۲	۱۰/۳	۶۰/۴	۶۳/۷	۶۷/۳
ضریب فزاینده نقدینگی	۳/۰	۲/۸	۰/۱	۳۸/۰	۲,۸۸۶/۳	۲,۸۸۴/۶	۲,۰۹۱/۶
	-	-	۲/۴	۲/۱	۷/۶۵۶	۷/۴۷۸	۷/۴۹۶

مأخذ: بانک مرکزی ایران، گزیده آمارهای اقتصادی
* برای متغیرهایی که ماهیت منفی دارند، فرمول نرخ رشد بدون لحاظ قدر مطلق محاسبه شده و به این ترتیب، منفی‌تر شدن آن عامل با رشد مثبت نشان داده می‌شود و بالعکس.

۶. بر اساس بخشنامه شماره ۹۹/۴۲۱۹۲۹ مورخ ۱۳۹۹/۱۲/۲۷ بانک مرکزی، کلیه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری مکلف بودند سقف مقرر رشد ماهانه دارایی‌ها را رعایت نمایند، اما به نظر می‌رسد با توجه به شرایط ویژه اقتصاد ایران در سال ۱۴۰۴، بانک مرکزی سقف‌های مقرر را تا حدی تسهیل کرده است.

رسیده بود، در سه ماه بعد از آن وارد روند افزایشی شد، اما مجدداً در شهریور ۱۴۰۳ به ۱۸/۷ درصد کاهش یافت که نسبت به نرخ رشد سالانه ۴/۱۷ درصدی این متغیر در شهریور ۱۴۰۲ کاهش قابل ملاحظه ۲۳/۰ واحد درصدی را نشان می‌دهد. این نرخ رشد در سه ماه متوالی پاییز ۱۴۰۳ روندی کاهش داشت و در مهر به ۲/۱۳ درصد، در آبان به ۲/۷ درصد و در آذر به ۲/۰ درصد رسید، اما از دی تغییر جهت داد و در آن ماه به ۲۱/۲ درصد، در بهمن به ۲۲/۰ درصد و در نهایت در اسفند به ۲۴/۵ رسید. در ادامه روند افزایشی زمستان ۱۴۰۳، نرخ رشد پایه پولی در ۲ ماه اول بهار ۱۴۰۴ به ترتیب به ۲۵/۹ درصد و ۳۰/۱ درصد رسید و در نهایت با کاهشی ۰/۵ واحد درصدی آن فصل را با ۲۹/۶ درصد به پایان رساند.

بررسی تحولات اجزای پایه پولی نشان می‌دهد که در سه ماهه منتهی به خرداد ۱۴۰۴، خالص بدهی بخش دولتی با سهم ۱۸/۵ واحد درصدی از نرخ رشد سه ماهه پایه پولی، مهمترین عامل افزایش‌دهنده این متغیر عمده پولی در طول بهار ۱۴۰۴ بوده است. در پایان خرداد ۱۴۰۴ نسبت به پایان اسفند ۱۴۰۳، مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی ۱۵/۱ درصد افزایش و سپرده‌های بخش دولتی نزد بانک مرکزی ۱۴/۴ درصد کاهش یافته و طبق برآیند این دو عامل، خالص بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی به عنوان عامل افزایش‌دهنده پایه پولی عمل کرده است. علاوه بر این، خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی در پایان خرداد ۱۴۰۴ نسبت به پایان سال ۱۴۰۳ معادل ۵/۳ درصد افزایش یافته و با سهم ۱۲/۵ واحد درصدی از رشد سه ماهه پایه پولی، به عنوان دومین جزء افزایش‌دهنده این متغیر عمده پولی عمل کرده است. اگر خالص دارایی‌های خارجی بر مبنای نرخ حواله دلار آمریکا در بازار ارز تجاری در دوره مورد بررسی به معادل دلاری آن تبدیل شود، در پایان بهار ۱۴۰۴، معادل دلاری این جزء از پایه پولی نسبت به پایان سال ۱۴۰۳ حدود ۴/۳ درصد رشد داشته است.^۷

خالص سایر اقلام بانک مرکزی که عددی منفی است، در پایان خرداد ۱۴۰۴ معادل ۳/۸ درصد نسبت به پایان اسفند ۱۴۰۳ کاهش داشته و در دوره سه ماهه مورد بررسی به عنوان سومین عامل افزایش‌دهنده پایه پولی با ۷/۶ واحد درصد سهم از رشد سه ماهه پایه پولی عمل کرده است. لازم به ذکر است مانده اجرای عملیات سیاست پولی به عنوان زیرمجموعه مثبت خالص سایر اقلام بانک مرکزی در پایان بهار ۱۴۰۴ نسبت به پایان سال ۱۴۰۳ معادل ۴/۶ درصد کاهش یافته که از اعمال سیاست انقباضی سیاست‌گذار پولی در این زمینه در دوره مورد بررسی حکایت دارد.

بنابراین مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها با انقباض ۳۷/۵ درصدی در پایان خرداد ۱۴۰۴ نسبت به پایان سال ۱۴۰۳ و سهم منفی ۳۲/۳ واحد درصدی از رشد سه ماهه پایه پولی، تنها عامل کاهش‌دهنده این متغیر عمده در دوره مورد بررسی بوده است. بررسی ترانزنامه تجمیعی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی نشان می‌دهد که دارایی (بدهی) آنها بدون در نظر گرفتن اقلام زیر خط در پایان خرداد ۱۴۰۴ نسبت به پایان اسفند ۱۴۰۳ معادل ۲/۶ درصد رشد کرده است. در طرف دارایی‌ها، اقلام دارایی‌های خارجی، بدهی بخش غیردولتی و نیز سپرده نزد بانک مرکزی به ترتیب بیشترین سهم را در نرخ‌های رشد سه ماهه دارایی‌های بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی داشته‌اند. در طرف بدهی‌ها نیز سپرده‌های بخش غیردولتی، وام‌ها و سپرده‌های ارزی و حساب سرمایه به ترتیب بیشترین سهم را در رشد سه ماهه بدهی‌های بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی داشته‌اند. جدول ۱۰ خلاصه دارایی‌ها و بدهی‌های بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی را در پایان خرداد ۱۴۰۴ ارائه می‌کند.

بررسی تحولات نقدینگی در ۵ فصل گذشته نشان می‌دهد که این متغیر پولی به طور میانگین در ۲ فصل اول ۱۴۰۳ به ترتیب حدود ۲/۰ درصد و ۲/۸ درصد، در پاییز و زمستان آن سال حدود ۱/۹ درصد و در بهار ۱۴۰۴ حدود ۲/۸ درصد در هر ماه رشد داشته است. طبق اخبار منتشر شده از سوی بانک مرکزی، نااطمینانی‌های موجود در اقتصاد کشور که عمدتاً از فضای پرتنش سیاسی در سال ۱۴۰۴ نشأت گرفته، این نهاد پولی را بر آن داشته تا با هدف حمایت از اقتصاد کشور دست بانک‌ها را برای اعطای تسهیلات مزاد بر سقف‌های مقرر باز بگذارد. با توجه به عدم دستیابی به راه حلی دیپلماتیک برای مناقشه هسته‌ای بین ایران و غرب و به دنبال آن خسارات ناشی از جنگ ۱۲ روزه بین ایران و اسرائیل و نااطمینانی‌های موجود درباره آینده مناسبات اقتصادی کشور، احتمالاً در تابستان امسال هم بر آهنگ رشد نقدینگی افزوده شده و این روند در ماه‌های بعد هم ادامه داشته باشد. روند افزایشی نرخ‌های تورم سالانه و نقطه‌به‌نقطه مصرف‌کننده در تابستان ۱۴۰۴ نیز می‌تواند روند افزایشی نرخ رشد نقدینگی در فصل دوم امسال را تأیید کند.

به طور کلی، نرخ رشد سالانه نقدینگی که در پی اجرای سیاست کنترل مقداری ترانزنامه بانک‌ها از نیمه دوم سال ۱۴۰۰ به بعد وارد روندی کاهشی شده بود، در فروردین ۱۴۰۳ به کف ۲۴/۱ درصد رسید، اما در ماه‌های بعد از آن دچار نوسان شد و پس از ثبات در سطح ۲۸/۱ درصد در آبان و آذر ۱۴۰۳، در دی، بهمن و اسفند ۱۴۰۳ به ترتیب به ۲۸/۴ درصد، ۲۷/۸ درصد و ۲۹/۱ درصد رسید. بر خلاف بهار ۱۴۰۳، نرخ رشد سالانه نقدینگی در بهار ۱۴۰۴ روند افزایشی را تجربه کرد و به ۳۲/۱ درصد در فروردین و اردیبهشت و ۳۲/۴ درصد در خرداد امسال رسید. بررسی تحولات نقدینگی به تفکیک اجزای آن (پول و شبه پول) نشان می‌دهد حجم پول در پایان بهار ۱۴۰۴ نسبت به پایان سال ۱۴۰۳ معادل ۰/۷ درصد و شبه پول معادل ۱۱/۶ درصد رشد داشته و سهم شبه پول از نقدینگی در دوره مورد بررسی با ۱/۹ واحد درصد افزایش به ۷۶/۰ درصد رسیده است. علت افزایش سهم شبه پول در بهار ۱۴۰۴ را می‌توان واکنشی به فضای خوش‌بینی ایجاد شده در پی پنج دوره مذاکرات هسته‌ای در مسقط عمان در نظر گرفت که موجب کاهش معنی‌دار بازدهی دارایی‌هایی همچون ارزهای خارجی و طلا شد و اندکی بر جذابیت سپرده‌های بلندمدت افزود. بررسی تحولات شبه پول به تفکیک اجزای آن نیز حاکی از نرخ رشد ۱۲/۲ درصدی سپرده‌های سه ساله و نرخ رشد منفی سپرده‌های دو ساله در پایان بهار ۱۴۰۴ نسبت به پایان سال ۱۴۰۳ است. رشد مثبت سپرده‌های سه ساله نسبت به سایر سپرده‌ها را در بازه زمانی مورد بررسی می‌توان همچنان به نرخ سود بالاتر این سپرده‌ها توأم با عدم اعمال جریمه برداشت پیش از سررسید آنها توسط برخی بانک‌ها و نیز سررسید شدن بخشی از سپرده‌های یک ساله و دو ساله و تبدیل آنها به سپرده‌های سه ساله نسبت داد.

بررسی سهم اجزای نقدینگی نشان می‌دهد که پول (اسکناس و مسکوک و سپرده‌های دیداری)، سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز و سپرده‌های کوتاه‌مدت در مجموع ۵۴/۹ درصد از کل نقدینگی را در پایان بهار ۱۴۰۴ تشکیل داده‌اند که نسبت به سهم ۵۸/۰ درصدی آنها در پایان سال ۱۴۰۳ کمتر است. این مهم را می‌توان به تعدیل نسبی انتظارات تورمی در فضای خوش‌بینی پیش از آغاز جنگ ایران و اسرائیل نسبت داد. با این حال، با در نظر گرفتن مسیر افزایشی نرخ تورم در تابستان امسال، خسارات و نااطمینانی‌های ناشی از جنگ ۱۲ روزه و افزایش دوباره نرخ ارز، به نظر می‌رسد در تابستان سهم پول در نقدینگی افزایش یافته و این روند در پاییز امسال هم ادامه داشته باشد. نرخ رشد سالانه پایه پولی که در اردیبهشت ۱۴۰۳ به کف ۲/۱ درصد

۷. بالفاظ نرخ حواله دلار آمریکا در برابر ریال ایران در بازار ارز تجاری در پایان سال ۱۴۰۳ و پایان بهار ۱۴۰۴، ارزش دلاری خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی به ترتیب معادل ۴۶/۴ میلیارد دلار و ۴۸/۴ میلیارد دلار محاسبه می‌شود.

جدول ۱۰. خلاصه دارایی‌ها و بدهی‌های بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی (هزار میلیارد ریال)

مابده در پایان دوره		سهم گروه‌های بانکی در خرداد ۱۴۰۴			درصد تغییر خرداد ۱۴۰۴ نسبت به		
خرداد ۱۴۰۳	اسفند ۱۴۰۳	خرداد ۱۴۰۴	تجاری دولتی	تخصیصی دولتی	غیردولتی و غیربانکی	خرداد ۱۴۰۳	اسفند ۱۴۰۳
۱۵۸,۸۲۲/۹	۲۲۴,۰۸۷/۰	۲۲۹,۸۲۹/۴	۵۰,۲۲۳/۲	۳۵,۴۹۳/۱	۱۴۴,۱۱۳/۱	۴۴/۷	۲/۶
دارایی‌ها (بدون اقلام زیر خط)							
۳۷,۸۰۷/۹	۶۰,۸۹۱/۱	۶۸,۸۱۲/۵	۱۰,۱۴۵/۲	۱۶,۴۲۷/۹	۴۲,۲۳۹/۴	۸۲/۰	۱۳/۰
دارایی‌های خارجی							
۲۱۹/۴	۴۰۰/۱	۴۱۳/۱	۱۶۹/۳	۱۹/۴	۲۲۴/۴	۸۸/۳	۳/۲
اسکناس و مسکوک							
۹,۴۹۰/۰	۱۱,۴۰۲/۹	۱۲,۱۱۶/۶	۳,۱۶۲/۵	۷۷۳/۶	۸,۱۸۰/۵	۲۷/۷	۶/۳
سپرده نزد بانک مرکزی							
۱۰,۸۱۱/۴	۱۳,۱۶۸/۲	۱۳,۸۰۵/۷	۶,۶۴۳/۴	۲,۴۲۱/۶	۴,۷۴۰/۷	۲۷/۷	۴/۸
بدهی بخش دولتی							
۶۹,۳۱۸/۱	۸۸,۳۰۱/۲	۹۱,۸۹۸/۶	۱۸,۹۵۲/۳	۱۲,۱۹۰/۰	۶۰,۷۵۶/۳	۳۲/۶	۴/۱
بدهی بخش غیردولتی							
۳۱,۱۷۶/۱	۴۹,۹۲۳/۵	۴۲,۷۸۲/۹	۱۱,۱۵۰/۵	۳,۶۶۰/۶	۲۷,۹۷۱/۸	۳۷/۲	-۱۴/۳
سایر دارایی‌ها							
۱۵۸,۸۲۲/۹	۲۲۴,۰۸۷/۰	۲۲۹,۸۲۹/۴	۵۰,۲۲۳/۲	۳۵,۴۹۳/۱	۱۴۴,۱۱۳/۱	۴۴/۷	۲/۶
بدهی‌ها (بدون اقلام زیر خط)							
۸۲,۱۰۴/۰	۹۹,۸۶۸/۲	۱۰۸,۶۷۳/۳	۲۷,۶۱۹/۴	۹,۸۴۷/۲	۷۱,۲۰۶/۷	۳۲/۴	۸/۸
سپرده‌های بخش غیردولتی							
۶,۶۸۴/۸	۱۱,۷۰۱/۹	۷,۳۱۴/۶	۲,۴۶۴/۶	۱,۰۶۲/۵	۳,۷۸۷/۵	۹/۴	-۳۷/۵
بدهی به بانک مرکزی							
۶۹۸/۱	۸۶۷/۹	۱,۰۳۴/۲	۴۷۱/۱	۴۰۴/۷	۱۵۸/۴	۴۸/۱	۱۹/۲
وام‌ها و سپرده‌های بخش دولتی							
۳,۰۰۹/۹	۶,۹۰۴/۶	۷,۵۱۶/۷	۵۰۸/۸	۹۶۸/۸	۶,۰۳۹/۱	۱۴۹/۷	۸/۹
حساب سرمایه							
۳۲,۴۱۱/۷	۴۹,۰۸۳/۳	۵۵,۸۷۳/۵	۸,۸۲۵/۰	۱۴,۱۷۰/۲	۳۲,۸۷۸/۳	۷۲/۴	۱۳/۸
وام‌ها و سپرده‌های ارزی							
۳۳,۹۱۴/۴	۵۵,۶۶۱/۱	۴۹,۴۱۷/۱	۱۰,۳۳۴/۳	۹,۰۳۹/۷	۳۰,۰۴۳/۱	۴۵/۷	-۱۱/۲
سایر بدهی‌ها							

مأخذ: بانک مرکزی ایران، گزیده آمارهای اقتصادی

نشان می‌دهد. پس از کسر سپرده قانونی بانک‌ها نزد بانک مرکزی، نسبت تسهیلات به سپرده در پایان مرداد ۱۴۰۴ معادل ۸۱/۶ درصد محاسبه می‌شود که نسبت به مقطع مشابه سال ۱۴۰۳ معادل ۲/۱ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد. جدول ۱۱ مانده کل تسهیلات اعطایی و سپرده‌های ارزی و ریالی سیستم بانکی را در پایان مرداد ۱۴۰۴ نشان می‌دهد.

بر اساس آخرین گزارش بانک مرکزی، در پایان مرداد ۱۴۰۴ کل مانده تسهیلات اعطایی بانک‌ها به ۱۱۷,۸۵۹/۷ هزار میلیارد ریال رسیده که نسبت به رقم ۸۳,۲۵۸/۷ هزار میلیارد ریالی در پایان مرداد ۱۴۰۳ معادل ۴۱/۶ درصد رشد کرده است. همچنین کل مانده سپرده‌ها در مدت مشابه به ۱۵۷,۹۲۹/۸ هزار میلیارد ریال رسیده که نسبت به پایان مرداد ۱۴۰۳ معادل ۴۴/۵ درصد افزایش

جدول ۱۱. مانده تسهیلات و سپرده‌های ارزی و ریالی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در پایان دوره (هزار میلیارد ریال)

مرداد ۱۴۰۳	مرداد ۱۴۰۴	درصد تغییر
۸۳,۲۵۸/۷	۱۱۷,۸۵۹/۷	۴۱/۶
تسهیلات		
۱۰۹,۲۵۷/۷	۱۵۷,۹۲۹/۸	۴۴/۵
سپرده‌ها		
۹۹,۵۱۵/۱	۱۴۴,۳۸۳/۶	۴۵/۱
سپرده‌ها پس از کسر سپرده قانونی		
۸۳/۷	۸۱/۶	-
نسبت تسهیلات به سپرده‌ها پس از کسر سپرده قانونی (درصد)		

مأخذ: بانک مرکزی ایران، آمارهای بانکی

به بخش صنعت و معدن با ۴۳/۷ درصد و پس از آن بخش خدمات با ۳۵/۳ درصد بوده است. همچنین در میان انواع تسهیلات پرداختی در دوره پنج ماهه مورد بررسی، تأمین سرمایه در گردش همانند دوره‌های قبل همچنان پیش‌تاز بوده و به ترتیب با ۸۲/۹ درصد و ۶۲/۶ درصد، بیشترین سهم را در تسهیلات پرداخت شده به صاحبان کسب‌وکار و کل تسهیلات اعطایی از آن خود کرده است.

جدول ۱۲ تسهیلات پرداختی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری را در پنج ماهه نخست سال ۱۴۰۴ به تفکیک بخش‌های مختلف نشان می‌دهد.

در پنج ماهه نخست سال ۱۴۰۴ معادل ۳۲,۳۳۷/۷ هزار میلیارد ریال تسهیلات از سوی نظام بانکی به بخش‌های مختلف پرداخت شده که نسبت به دوره مشابه سال ۱۴۰۳ معادل ۳۷/۱ درصد افزایش یافته است. از کل تسهیلات پرداخت شده در دوره مورد بررسی، ۷۵/۵ درصد معادل ۲۴,۴۱۷/۷ هزار میلیارد ریال به صاحبان کسب‌وکار و ۲۴/۵ درصد معادل ۷,۹۲۰/۰ هزار میلیارد ریال به مصرف‌کنندگان نهایی (خانوارها) تخصیص داده شده است. بررسی سهم تسهیلات اعطایی به تفکیک بخش‌های مختلف نشان می‌دهد که در پنج ماهه نخست امسال، بیشترین سهم از کل تسهیلات اعطایی به صاحبان کسب‌وکار متعلق

جدول ۱۲. تسهیلات پرداختی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری به تفکیک صاحبان کسب‌وکار و خانوارها در پنج ماهه نخست ۱۴۰۴ (هزار میلیارد ریال-درصد)

جمع کل		مصرف‌کننده نهایی (خانوار)		صاحبان کسب‌وکار													
				کل بخش‌ها		متفرقه		خدمات		بازرگانی		مسکن و ساختمان		صنعت و معدن		کشاورزی	
سهم از کل	مبلغ	سهم از کل	مبلغ	سهم از کل	مبلغ	سهم از کل	مبلغ	سهم از کل	مبلغ	سهم از کل	مبلغ	سهم از کل	مبلغ	سهم از کل	مبلغ	سهم از کل	مبلغ
۱۰۰/۰	۳۲,۳۳۷/۷	۲۴/۵	۷,۹۲۰/۰	۷۵/۵	۲۴,۴۱۷/۷	۰/۰	۲/۱	۳۵/۳	۸,۶۲۰/۱	۱۲/۵	۳,۰۶۱/۸	۳/۲	۷۹۱/۴	۴۳/۷	۱۰,۶۷۵/۱	۵/۲	۱,۲۶۷/۱

مأخذ: بانک مرکزی ایران، آمارهای بانکی

۸. عملکرد مالی دولت

در هنگام تهیه این گزارش هیچ اطلاعات رسمی از صورت وضعیت عملکرد منابع و مصارف عمومی بودجه در سال ۱۴۰۴ منتشر نشده و آمار و اطلاعات استفاده شده در این گزارش، به استناد انعکاس غیررسمی آمار در برخی خبرگزاری‌ها از جمله خبرگزاری تسنیم است. بر این اساس، کل منابع و مصارف عمومی دولت در فصل نخست سال ۱۴۰۴ به ترتیب برابر با ۵,۴۱۰/۰ هزار میلیارد ریال و ۶,۸۹۰/۰ هزار میلیارد ریال عنوان شده است. نسبت عملکرد منابع عمومی به رقم مصوب سه ماهه قانون بودجه در سال ۱۴۰۴ معادل ۴۳/۷ درصد بوده و در مقابل، این نسبت برای مصارف عمومی به ۵۵/۶ درصد بالغ شده است. اختلاف حدود ۱/۹ واحد درصدی تحقق منابع و مصارف عمومی در این مدت منجر به بروز کسری تراز شکلی به مبلغ ۱,۴۸۰/۰ هزار میلیارد ریال شده که با استفاده از ظرفیت‌های مدیریت منابع خزانه‌داری مانند ماده ۱۲۵ قانون محاسبات عمومی (۶۲۰/۰ هزار میلیارد ریال) و تنخواه‌گردان خزانه (۸۶۰/۰ هزار میلیارد ریال) تأمین شده است. شایان ذکر است کسری منابعی که با استفاده از ظرفیت‌های مدیریت منابع خزانه‌داری تأمین شده باشد، باید تا پایان سال ۱۴۰۴ تسویه شود. ماده ۱۲۵ قانون محاسبات عمومی به جبران کسری منابع عمومی از طریق برداشت از حساب شرکت‌های دولتی نزد خزانه اشاره دارد که این منابع باید به محض درخواست شرکت دولتی مربوطه عودت داده شوند.

۶,۰۶۶/۷ هزار میلیارد ریال در قانون بودجه در نظر گرفته شد. اطلاعات منتشرشده از سوی سازمان امور مالیاتی حکایت از تحقق ۶۵/۳ درصدی درآمدهای مالیاتی نسبت به رقم مصوب در این مدت دارد. در این مدت نسبت عملکرد به مصوب برای مالیات‌های مستقیم معادل ۶۵/۸ درصد رقم خورده است. در زیرمجموعه مالیات‌های مستقیم، مالیات بر ثروت بالاترین نسبت عملکرد به مصوب چهار ماهه (۶۹/۰ درصد) را تجربه کرده و با افزایش ۶۲/۲ درصدی نسبت به چهار ماهه نخست سال ۱۴۰۳، به حدود ۱۲۵/۶ هزار میلیارد ریال بالغ شده است. در این مدت، ردیف مالیات حق تمیر و اوراق بهادار با نسبت عملکرد به مصوب ۹۹/۲ درصدی، بالاترین نسبت عملکرد به مصوب را در میان اجزای مالیات بر ثروت داشته و سهم آن از کل مالیات بر ثروت در حدود ۱۸/۴ درصد بوده است. مالیات نقل و انتقال املاک با سهم ۲۶/۵ درصدی از مجموع مالیات بر ثروت، پس از مالیات حق تمیر و اوراق بهادار بالاترین نسبت عملکرد به مصوب (۸۳/۳ درصد) را در میان اجزای مالیات بر ثروت داشته است. این ردیف نسبت به دوره مشابه سال قبل رشد ۲۱/۱ درصدی را تجربه کرده است. از طرف دیگر، مالیات بر نقل و انتقال سهام با درصد تحقق ۵۶/۸ درصدی نسبت به مصوب چهار ماهه نخست سال ۱۴۰۴، حدود ۳۴/۷ هزار میلیارد ریال عملکرد داشته که نسبت به دوره مشابه سال ۱۴۰۳ افزایش قابل توجه ۱۱۶/۳ درصدی را ثبت کرده است. مالیات اشخاص حقوقی در چهار ماهه نخست ۱۴۰۴ با تحقق ۶۶/۰ درصدی نسبت به مصوب چهار ماهه این سال به ۱,۷۸۱/۳ هزار میلیارد

در ارتباط با اجزای منابع عمومی، عملکرد درآمدهای مالیاتی (بدون احتساب حقوق ورودی) در فصل نخست سال ۱۴۰۴، بر مبنای اطلاعات انتشار یافته از سوی سازمان امور مالیاتی کشور، برابر با ۳,۰۱۳/۹ هزار میلیارد ریال ثبت شده است. همچنین بر اساس گزارش هفتگی حراج اوراق بدهی دولت در فصل نخست سال ۱۴۰۴، تأمین مالی کسری بودجه دولت از طریق انتشار اوراق بدهی دولتی برابر ۴۰۲/۱ هزار میلیارد ریال بوده است. در واقع از ۵,۴۱۰/۰ هزار میلیارد ریال منابع عمومی تحقق یافته در فصل نخست سال ۱۴۰۴، ۳,۴۱۶/۰ هزار میلیارد ریال (معادل ۶۳/۱ درصد عملکرد کل منابع عمومی در این مدت) متعلق به این دوردیف منابع عمومی است و مابقی آن (۱,۹۹۴/۰ هزار میلیارد ریال) به سایر ردیف‌های منابع عمومی از جمله حقوق ورودی و سایر درآمدها (زیرمجموعه‌های درآمدهای عمومی)، درآمدهای نفتی (زیرمجموعه واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای) و برداشت از صندوق توسعه ملی (زیرمجموعه واگذاری دارایی‌های مالی) برمی‌گردد که البته داده‌های تفکیکی آنها در دسترس نیستند.

در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ کل درآمدهای مالیاتی (بدون احتساب حقوق ورودی) برابر با ۱۸,۲۰۰/۰ هزار میلیارد ریال برآورد شد که ۳۵/۰ درصد آن را مالیات غیرمستقیم (مالیات بر کالاها و خدمات) و ۶۵/۰ درصد آن را مالیات مستقیم (مالیات اشخاص حقوقی، مالیات بر درآمدها و مالیات بر ثروت) تشکیل می‌دهد. به این ترتیب برای چهار ماهه نخست ۱۴۰۴، درآمد مالیاتی (بدون احتساب حقوق ورودی) حدود

بخش عمومی با سهم ۱۹/۳ درصدی از کل مالیات بر درآمد در این مدت به ۱۳۵/۲ هزار میلیارد ریال رسیده است که در مقایسه با دوره مشابه سال ۱۴۰۳ از رشد ۱۰/۶ درصدی حکایت داشته و نسبت عملکرد به مصوب ۶۲/۴ درصدی را ثبت کرده است. همچنین ردیف مالیات بر مشاغل در چهار ماهه نخست سال ۱۴۰۴ افزایش ۶۱/۰ درصدی را نسبت به دوره مشابه سال قبل تجربه کرده تا سهم ۲۷/۲ درصدی از مالیات بر درآمد داشته و نسبت عملکرد به مصوب حدوداً ۷۱/۹ درصدی را ثبت کند.

علاوه بر این، مالیات بر کالاها و خدمات در چهار ماهه نخست سال ۱۴۰۴ حدود ۶۳/۹ درصد محقق شده و با افزایش ۴۲/۲ درصدی نسبت به دوره مشابه سال ۱۴۰۳، به ۱,۳۵۵/۵ هزار میلیارد ریال رسیده است. در این میان ردیف مالیات بر ارزش افزوده (صرفاً سهم ۴ واحد درصدی دولت از نرخ ۱۰ درصدی مالیات بر ارزش افزوده) که سهم ۵۴/۳ درصدی از عملکرد مالیات بر کالاها و خدمات در چهار ماهه نخست سال جاری داشته، تحقق ۱/۶ درصدی (معادل ۷۳۶/۴ هزار میلیارد ریال) را نسبت به رقم مصوب ثبت کرده است. جدول ۱۳ عملکرد درآمدهای مالیاتی را در چهار ماهه نخست سال ۱۴۰۴ به تصویر می‌کشد.

ریال بالغ شده که ۸۰/۲ درصد از این مقدار (معادل ۱,۴۲۸/۴ هزار میلیارد ریال) متعلق به مالیات اشخاص حقوقی غیردولتی است. علاوه بر این، مالیات عملکرد شرکت‌های دولتی ۵۰/۰ درصد نسبت به دوره مشابه سال ۱۴۰۳ افزایش یافته تا با نسبت عملکرد به مصوب ۸۵/۷ درصدی، بالاترین نسبت را در میان اجزای مالیات اشخاص حقوقی تجربه کند و سهم ۹/۱ درصدی را از کل مالیات اشخاص حقوقی به خود اختصاص دهد. مالیات بر درآمد با نسبت عملکرد به مصوب ۶۵/۹ درصدی در چهار ماهه نخست سال ۱۴۰۴، افزایش ۳۵/۰ درصدی را نسبت به دوره مشابه سال ۱۴۰۳ تجربه کرده و به حدود ۷۰۱/۴ هزار میلیارد ریال بالغ شده است. در این میان، مالیات‌های مترقیه درآمد با نسبت عملکرد به مصوب ۲۲۰/۴ درصدی به ۴/۴ هزار میلیارد ریال رسیده تا بالاترین میزان تحقق را در میان اجزای مالیات بر درآمد تجربه کند. البته این ردیف مالیاتی سهم ناچیز ۰/۶ درصدی از عملکرد مالیات بر درآمد در چهار ماهه نخست سال ۱۴۰۴ داشته است. پس از مالیات‌های مترقیه درآمد، مالیات حقوق کارکنان بخش خصوصی با سهم ۴۷/۴ درصدی از مجموع مالیات بر درآمد، بالاترین نسبت عملکرد به مصوب (۸۶/۷ درصد) را در میان اجزای مالیات بر درآمد تجربه کرده است. مالیات حقوق کارکنان

جدول ۱۳. عملکرد درآمدهای مالیاتی در چهار ماهه نخست سال ۱۴۰۴ (هزار میلیارد ریال-درصد)

عنوان	عملکرد چهار ماهه نخست ۱۴۰۳	قانون بودجه ۱۴۰۴	مصوب چهار دوازدهم ۱۴۰۴	عملکرد چهار ماهه نخست ۱۴۰۴	رشد چهار ماهه نخست ۱۴۰۴ به چهار ماهه نخست ۱۴۰۳	نسبت عملکرد به مصوب چهار ماهه نخست ۱۴۰۴	سهم اجزا از کل درآمد مالیاتی در چهار ماهه نخست ۱۴۰۴
درآمدهای مالیاتی	۳,۰۰۴/۵	۱۸,۲۰۰/۰	۶,۰۶۶/۷	۳,۹۶۳/۸	۳۱/۹	۶۵/۳	۱۰۰/۰
مالیات مستقیم	۲,۰۵۱/۱	۱۱,۸۳۶/۴	۳,۹۴۵/۵	۲,۶۰۸/۳	۲۷/۲	۶۶/۱	۶۵/۸
مالیات اشخاص حقوقی	۱,۴۵۴/۳	۸,۰۹۸/۸	۲,۶۹۹/۶	۱,۷۸۱/۳	۲۲/۵	۶۶/۰	۴۴/۹
مالیات بر درآمد	۵۱۹/۴	۳,۱۹۱/۳	۱,۰۶۳/۸	۷۰۱/۴	۳۵/۰	۶۵/۹	۱۷/۷
مالیات بر ثروت	۷۷/۴	۵۴۶/۲	۱۸۲/۱	۱۲۵/۶	۶۲/۲	۶۹/۰	۳/۲
مالیات غیرمستقیم	۹۵۳/۴	۶,۳۶۳/۶	۲,۱۲۱/۲	۱,۳۵۵/۵	۴۲/۲	۶۳/۹	۳۴/۲
مالیات بر کالاها و خدمات	۹۵۳/۴	۶,۳۶۳/۶	۲,۱۲۱/۲	۱,۳۵۵/۵	۴۲/۲	۶۳/۹	۳۴/۲

مأخذ: قانون بودجه سال ۱۴۰۴؛ سازمان امور مالیاتی کشور.

اوراق بهادار و فرآیند پذیره‌نویسی بدون متعهد پذیره‌نویسی) در حدود ۱,۱۷۶/۱ هزار میلیارد ریال اوراق بدهی دولتی به فروش رسید. بر این اساس، کل اوراق بدهی دولتی معامله‌شده در فرآیند حراج در نیمه نخست سال ۱۴۰۴ معادل ۲,۳۷۵/۵ هزار میلیارد ریال بود که نسبت به نیمه نخست سال ۱۴۰۳ از رشد ۱/۴ درصدی حکایت دارد. در واقع در نیمه نخست سال گذشته در این فرآیند حدود ۱,۴۷۱/۴ هزار میلیارد ریال اوراق بدهی دولتی واگذار شده بود. از کل ارقام اوراق بدهی دولتی منتشرشده در نیمه نخست سال ۱۴۰۴ حدود ۶/۳ درصد آن به عنوان کسر از قیمت در فرآیند حراج عنوان شده است. به عبارت دیگر، از کل مبلغ انتشار اوراق بدهی دولتی در این مدت (۲,۷۵۰/۰ هزار میلیارد ریال)، حدود ۱۷۲/۹ هزار میلیارد ریال بابت بهره از قیمت کسر شده است. همچنین ۲۰۱/۶ هزار میلیارد ریال از اوراق بدهی انتشار یافته در نیمه نخست سال ۱۴۰۴ به فروش نرفته و به حراج‌های نیمه دوم سال ۱۴۰۴ انتقال یافته است. در نهایت، تأمین مالی دولت از این محل حدود ۲,۳۷۵/۵ هزار میلیارد ریال بوده است.

انتشار اوراق بدهی دولتی در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ با افزایش ۲۱۸/۱ درصدی نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۳ در سطح ۸,۱۰۰/۰ هزار میلیارد ریال برای کل سال تصویب شد. با این حال انتشار اوراق بدهی دولتی در سال ۱۴۰۳ حدود ۵,۱۹۶ هزار میلیارد ریال تحقق یافت. بنابراین انتشار اوراق بدهی در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ نسبت به عملکرد سال ۱۴۰۳ افزایش ۵۵/۹ درصدی را تجربه کرد. بر این اساس، بانک مرکزی با همکاری وزارت امور اقتصادی و دارایی از اواخر خرداد ماه سال ۱۴۰۴ شروع به برگزاری حراج هفتگی اوراق بدهی دولتی در بازار بین بانکی (بازار پول) و بازار سرمایه کرد.

در این فرآیند تا انتهای شهریورماه سال جاری در ۱۵ مرحله حراج، ۲,۷۵۰/۰ هزار میلیارد ریال اوراق مرابحه بدهی دولتی با نماد «اراد» منتشر شد. این عرضه با تقاضای ۱,۲۰۳/۴ هزار میلیارد ریالی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی مواجه شد و نهایتاً وزارت امور اقتصادی و دارایی به عنوان عامل اصلی تصمیم‌گیرنده، با ۹۹/۷ درصد آن موافقت کرد. در سوی دیگر، در بازار سرمایه (سامانه مظنه‌گیری سازمان بورس و

از طرف دیگر، بر اساس گزارش خزانه داری کل کشور، میزان خرید اوراق بدهی دولتی توسط بانکها و مؤسسات اعتباری غیربانکی در این مدت برابر با ۸/۸۸۱ هزار میلیارد ریال عنوان شده که کاملاً متفاوت با ارقام درج شده در گزارشهای بانک مرکزی است. مقایسه این رقم با عملکرد حراج اوراق بدهی دولتی در گزارش بانک مرکزی گویای آن است که بانکها حدود ۹/۶۰ هزار میلیارد ریال اوراق بدهی دولتی را به جای خرید

مستقیم از کارگزاری بانک مرکزی در بازار پول، به صورت غیرمستقیم از بازار سرمایه خریداری کرده‌اند تا سهم بانکها از خرید اوراق بدهی دولتی منتشرشده در نیمه نخست سال ۱۴۰۴ به حدود ۱/۷۶ درصد برسد. جدول ۱۴ وضعیت عرضه، تقاضا و معاملات ثبت شده اوراق بدهی دولتی را در فرآیند حراج در نیمه نخست سال ۱۴۰۴ بر اساس گزارشهای بانک مرکزی نشان می‌دهد.

جدول ۱۴. صورت وضعیت حراج اوراق بدهی نقدی دولت در بازار پول و سرمایه در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۴ (هزار میلیارد ریال - درصد)

ماه	۱۴۰۳			۱۴۰۴			رشد نقطه به نقطه کل معاملات حراج در بازار پول و سرمایه	رشد نقطه به نقطه میزان معاملات حراج در بازار پول و سرمایه	رشد نقطه به نقطه میزان معاملات حراج در بازار پول و سرمایه
	میزان عرضه اولیه	میزان تقاضای بانکها در حراج	میزان معاملات حراج در بازار پول و سرمایه	میزان عرضه اولیه	میزان تقاضای بانکها در حراج	میزان معاملات حراج در بازار پول و سرمایه			
اردیبهشت	۱,۰۴۸/۶	۱۱/۹	۱۰/۹	۰/۰	۰/۰	۰/۰	-۱۰۰/۰	-۱۰۰/۰	-۱۰۰/۰
خرداد	۱,۶۶۵/۲	۳۴۸/۱	۳۴۸/۱	۷۵۰/۰	۴۰۲/۱	۴۰۲/۱	-۵/۱	-۱۰۰/۰	۱۵/۵
تیر	۷۹۲/۹	۹/۸	۹/۸	۱,۷۸۵/۴	۵۶۵/۲	۵۶۵/۲	۱۷۲/۲	-۳۳/۵	۵,۶۶۷/۳
مرداد	۱,۰۱۷/۳	۳۲۴/۰	۳۲۴/۰	۱,۶۹۵/۹	۲۱۳/۵	۲۱۳/۵	۷۴/۶	۳۴۷/۸	-۳۴/۱
شهریور	۸۰۷/۴	۷۰/۹	۷۰/۹	۱,۳۲۵/۶	۴۲۵/۱	۴۲۵/۱	۴۶/۷	۸۳/۶	-۷۳/۵
جمع	۵,۳۳۱/۴	۷۶۴/۶	۷۶۳/۷	۵,۵۵۶/۹	۱,۲۰۳/۴	۱,۱۹۹/۴	۶۱/۴	۶۶/۲	۵۷/۱

ماخذ: بانک مرکزی ایران، گزارش هفتگی حراج اوراق بدهی دولت

صندوقها به ترتیب حدود ۲,۶۳۳/۷ هزار میلیارد ریال و ۴,۹۲۷/۸ هزار میلیارد ریال گزارش شده است. باید توجه داشت که خرید اوراق بدهی دولتی از سوی بانک مرکزی در عرضه اولیه ممنوع بوده و رقم ذکر شده برای خالص خرید بانک مرکزی صرفاً مربوط به بازار ثانویه است. البته در طول تابستان ۱۴۰۴، انباشت خالص خرید اوراق بدهی دولتی از سوی بانک مرکزی با کاهش قابل توجه ۳۴/۹ درصدی روبه‌رو شده است و حکایت از اعمال سیاست پولی انقباضی از سوی بانک مرکزی دارد. بانکها نیز که از نیمه دوم مردادماه تا انتهای اسفندماه ۱۴۰۰، بیشتر به عنوان فروشنده اوراق بدهی در بازار ثانویه فعالیت داشتند (انباشت خالص خرید منفی ۵۵۶/۳ هزار میلیارد ریالی در بازارهای اولیه و ثانویه)، در سالهای پس از آن عمدتاً در نقش خریدار ظاهر شده‌اند. این روند در نیمه نخست سال ۱۴۰۴ نیز تداوم یافته، به گونه‌ای که بانکها در این مدت حدود ۳,۱۵۶ هزار میلیارد ریال اوراق بدهی دولتی به صورت خالص از بازارهای اولیه و ثانویه خریداری کرده‌اند. بر این اساس، انباشت خالص خرید اوراق بدهی دولتی توسط بانکها از نیمه دوم مردادماه ۱۴۰۰ تا انتهای شهریورماه ۱۴۰۴ حدود ۴,۸۵۵ هزار میلیارد ریال بوده است.

جدای از فرآیند حراج، دولت به دو شیوه دیگر می‌تواند دست به انتشار اوراق بدهی بزند: یکی پذیره‌نویسی اوراق مرابحه همراه با متعهد پذیره‌نویسی در بازار سرمایه (اینجا هم نماد اوراق مربوطه اراد است) و دیگری ارایه اسناد خزانه اسلامی به پیمانکاران طلبکار از دولت با نماد «اخزا». در نیمه نخست سال ۱۴۰۴ واگذاری اوراق غیرنقدی (اسناد خزانه اسلامی) برابر با ۲۵۰/۰ هزار میلیارد ریال بوده است و در عین حال، از روش پذیره‌نویسی اوراق همراه با متعهد پذیره‌نویسی استفاده نشده است.

به این ترتیب مجموع انتشار انواع اوراق بدهی دولتی در نیمه نخست سال ۱۴۰۴ به ۳,۰۰۰/۰ هزار میلیارد ریال بالغ شده است که در مقایسه با دوره مشابه سال قبل، رشد ۷۷/۵ درصدی را نشان می‌دهد. از نیمه دوم مردادماه سال ۱۴۰۰ به این سو، معاملات بازار اوراق بدهی (مجموع بازار اولیه و ثانویه) به تفکیک فعالان اصلی این بازار (دولت، بانک مرکزی، بانکها، صندوقها و سایر) توسط شرکت فرابورس منتشر می‌شود. بر این اساس از نیمه دوم مردادماه ۱۴۰۰ تا انتهای شهریورماه ۱۴۰۴، انباشت خالص خرید اوراق بدهی دولتی از سوی بانک مرکزی و

۹. بازار سرمایه

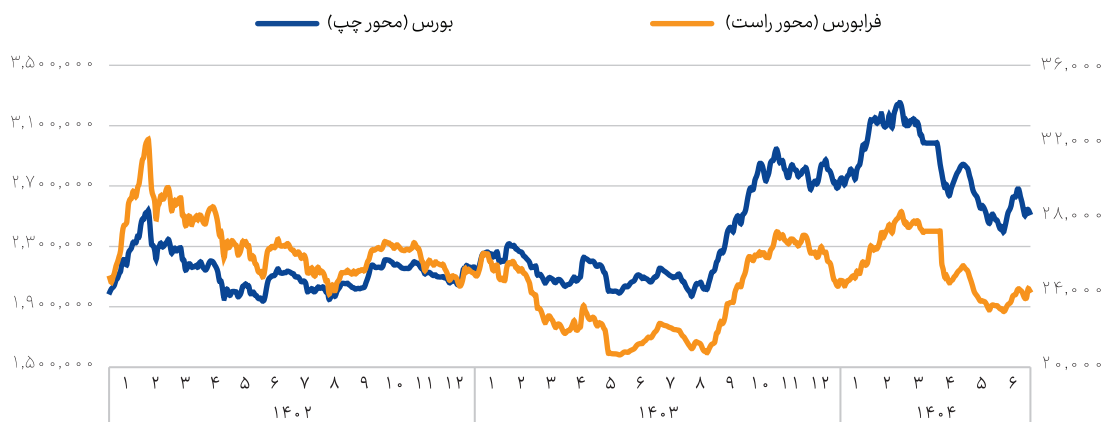
۹-۱. بازدهی

سرمایه‌گذاری قابل معامله مشاهده شدند. در تیرماه ۱۴۰۴، حدود ۳۸ هزار میلیارد ریال از منابع سرمایه‌گذاران حقیقی از بازار سهام و صندوق‌های سهامی خارج شد که این رقم بالاترین سطح خروج ماهانه نقدینگی از بازار سهام و صندوق‌های سهامی توسط اشخاص حقیقی از سال ۱۴۰۲ به این سو محسوب می‌شود. این میزان خروج سرمایه نشانه‌ای از انتظارات منفی و کاهش تمایل به پذیرش ریسک در فضای پرتالهاب پساجنگ محسوب می‌شود. در ماه‌های مرداد و شهریور ۱۴۰۴، تداوم نگرانی‌ها از احتمال آغاز مجدد جنگ، به همراه تهدید بازگشت تحریم‌های سازمان ملل در قالب فعال‌سازی سازوکار موسوم به «مکانیزم ماشه»، فضای روانی بازار سرمایه را بیش از پیش متلاطم ساخت. افزون بر این قطعی‌های مکرر برق در صنایع کشور (که ریشه در ناترازی مزمن انرژی دارد) ریسک‌های تولید و سودآوری شرکت‌ها را افزایش داده و فشار مضاعفی بر شاخص‌های بورسی وارد کرد. در نهایت شاخص‌های کل بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران در انتهای تابستان ۱۴۰۴ نسبت به انتهای بهار ۱۴۰۴، به ترتیب ۱۴/۹ درصد و ۱۲/۹ درصد کاهش یافتند. نمودار ۹ تحولات روزانه شاخص‌های کل بورس و فرابورس را از ابتدای سال ۱۴۰۲ تا انتهای شهریورماه ۱۴۰۴ به تصویر می‌کشد.

در تابستان ۱۴۰۴، بازار سرمایه ایران همچون تابستان ۱۴۰۳ با تحولات و رویدادهای متعددی مواجه شد که این تحولات به شکل قابل توجهی بر جهت‌گیری کلی معاملات و بازدهی شاخص‌های کلیدی این بازار اثرگذار بودند. در ابتدای سال ۱۴۰۴، با آغاز مذاکرات هسته‌ای بین ایران و آمریکا، بازار سرمایه به این مهم واکنش مثبتی نشان داد تا شاخص‌های کل بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران در پایان فروردین ماه به ترتیب ۱۳/۶ درصد و ۷/۰ درصد نسبت به پایان سال ۱۴۰۳ افزایش یابند. تحولات مثبت سیاسی و اقتصادی در اردیبهشت و نیمه نخست خردادماه ۱۴۰۴ از جمله پیشرفت در روند مذاکرات ایران و آمریکا، تصویب برخی از لوایح مرتبط با گروه ویژه اقدام مالی مشترک (FATF) و آغاز فصل مجامع شرکت‌ها موجب تداوم روند صعودی بازدهی بازار سرمایه ایران شدند.

در نیمه دوم خرداد ماه ۱۴۰۴ با آغاز جنگ میان ایران و اسرائیل، فعالیت بازار سرمایه به حالت تعلیق درآمد و تا هفته دوم تیرماه روند معاملات از سر گرفته نشد. آغاز مجدد فعالیت بازار سرمایه پس از یک دوره تعلیق به دلیل جنگ، با افزایش شدید فشار فروش در بخش گسترده‌ای از دارایی‌های مالی همراه شد. مطابق با پیش‌بینی‌ها، صفوف فروش در بسیاری از نمادهای سهامی و صندوق‌های

نمودار ۹. تحولات شاخص‌های کل بورس و فرابورس ایران

سایت اینترنتی بورس اوراق بهادار تهران، قابل دسترسی در <http://new.tse.ir> و فرابورس ایران، قابل دسترسی در <http://ffb.ir>

سرمایه، بررسی بازدهی متوسط صندوق‌های درآمد ثابت و شاخص‌های کل بورس و فرابورس در دو بازه یک ساله و سه ماهه منتهی به پایان شهریور ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که عملکرد این بازارها نتوانسته متناسب با نرخ تورم نقطه به نقطه باشد. با وجود این که بسیاری از شرکت‌های بازار سرمایه صادرات محور بوده و درآمد ارزی دارند، اما رشد نرخ ارز نتوانسته به شکل مؤثری در افزایش قیمت سهام این شرکت‌ها منعکس شود. این موضوع نشان می‌دهد که رشد نرخ ارز الزاماً به رشد بازار سرمایه منتهی نشده و ریسک‌های سیاسی یا مداخلات سیاست‌گذار بر عملکرد بازار سرمایه تأثیرگذاری قابل توجهی دارند.

در بازه یک ساله منتهی به شهریور ۱۴۰۴ و در بین بازارهای سرمایه‌گذاری منتخب که در جدول ۱۵ ارایه شده‌اند، بیت‌کوین با ثبت بازدهی ریالی ۱۵۱/۰ درصدی، در صدر قرار گرفته است. در این بازه یک ساله اگرچه قیمت دلاری هر اونس طلا با رشد قابل توجه ۴۲/۹ درصدی همراه بوده، اما قیمت دلاری بیت‌کوین با رشد ۷۶/۳ درصدی به مراتب بیش از آن بوده است. در بازه سه ماهه منتهی به شهریورماه ۱۴۰۴، صندوق‌های طلای بازار سرمایه با متوسط رشد ۳۸/۹ درصدی، بیشترین بازدهی ریالی را از آن خود کرده‌اند که تقریباً مشابه بازدهی ریالی بیت‌کوین و طلای ۱۸ عیار بوده است. با وجود برخی نوسان‌های مثبت مقطعی در بازار

جدول ۱۵. بازدهی ریالی بازارهای مختلف در بازه سه ماهه و یک ساله منتهی به شهریور ۱۴۰۴ (درصد)

بازار	بازدهی سه ماهه (درصد تغییر پایان شهریور ۱۴۰۴ نسبت به پایان خرداد ۱۴۰۴)	بازدهی یک ساله (درصد تغییر پایان شهریور ۱۴۰۴ نسبت به پایان شهریور ۱۴۰۳)
متوسط صندوق‌های طلا	۳۸/۹	۱۳۶/۸
بیت‌کوین	۳۸/۴	۱۵۱/۰
طلای ۱۸ عیار	۳۸/۲	۱۴۶/۰
سکه امامی	۳۳/۰	۱۲۵/۹
اسکناس دلار بازار آزاد	۲۴/۵	۷۴/۶
نرخ تورم نقطه به نقطه مصرف‌کننده	۱۰/۵	۴۵/۳
متوسط صندوق‌های درآمد ثابت	۸/۴	۳۴/۳
شاخص کل فرابورس	-۱۲/۹	۸/۴
شاخص کل بورس	-۱۴/۹	۲۱/۱

مأخذ: سایت اینترنتی بورس اوراق بهادار تهران، مرکز آمار ایران، شرکت مدیریت فناوری بورس تهران (فیپیران)، شبکه اطلاع‌رسانی طلا، سکه و ارز

۹-۲. ارزش بازار

نشأت گرفته از رشد بیش از ۴ برابری صندوق‌های کالایی در بورس کالای ایران (عمدتاً صندوق‌های با پشتوانه طلا و زعفران) بوده است. در پایان شهریورماه ۱۴۰۴، ارزش بازار بورس اوراق بهادار تهران حدود ۷۰/۲ درصد، ارزش بازار فرابورس ایران حدود ۲۷/۴ درصد و ارزش بازار بورس کالای ایران تنها ۲/۴ درصد از کل ارزش بازار سرمایه ایران را به خود اختصاص داده است. جدول ۱۶ ارزش بازارهای مختلف بازار سرمایه را در انتهای شهریورماه سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ با هم مقایسه کرده است.

بر اساس آمار سازمان بورس و اوراق بهادار، تا پایان شهریور ماه ۱۴۰۴ ارزش کل بازار سرمایه ایران (شامل بورس اوراق بهادار تهران، فرابورس ایران و بورس کالای ایران) به ۱۱۴،۵۹۳ هزار میلیارد ریال رسید که حدود ۱۹/۸ درصد نسبت به مقطع مشابه سال ۱۴۰۳ افزایش یافته است. بیشترین رشد ارزش بازار در این مدت، مربوط به بازار صندوق‌های قابل معامله با ۱۲۸/۱ درصد و کمترین رشد مربوط به بازار سهام با ۱۲/۱ درصد است. رشد قابل توجه ارزش بازار صندوق‌های قابل معامله در نیمه نخست سال ۱۴۰۴ تا حد زیادی

جدول ۱۶. ارزش بازارهای مختلف بازار سرمایه در انتهای شهریورماه سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴* (هزار میلیارد ریال)

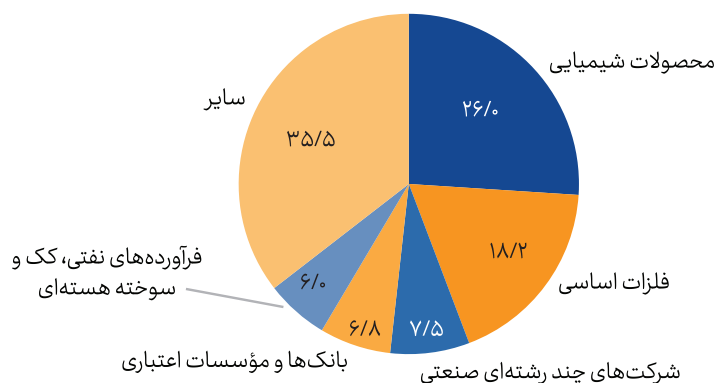
بازار	پایان شهریور ۱۴۰۳	پایان شهریور ۱۴۰۴	درصد تغییر شهریور ۱۴۰۴ به شهریور ۱۴۰۳
سهام	۸۳,۴۴۷	۹۳,۵۴۷	۱۲/۱
اوراق بدهی	۸,۶۱۳	۱۲,۸۱۱	۴۸/۸
صندوق‌های قابل معامله	۳,۶۱۰	۸,۲۳۵	۱۲۸/۱
مجموع	۹۵,۶۶۹	۱۱۴,۵۹۳	۱۹/۸

مأخذ: سازمان بورس و اوراق بهادار
* شامل صندوق‌های کالایی بورس کالای ایران

در نیمه نخست سال ۱۴۰۴، حدود ۲۲/۳ درصد از ارزش معاملات کل صنایع بورس و فرابورس را به خود اختصاص داده است و این در حالی است که در مدت مشابه سال ۱۴۰۳، ارزش معاملات سهام این صنعت پس از صنایع فلزات اساسی، خودرو و ساخت قطعات و محصولات شیمیایی در جایگاه چهارم قرار داشت. صنعت بانک و مؤسسات اعتباری به دلیل ویژگی‌هایی مانند نقدشوندگی و ثبات نسبی سودآوری در شرایط عدم قطعیت اقتصادی بیشتر مورد توجه فعالان بازار قرار گرفته است، اگرچه الزام بانک مرکزی به افزایش سرمایه بانک‌ها نیز احتمالاً در شکل‌گیری این وضعیت نقش داشته است. نمودار ۱۰ سهم پنج صنعت بزرگ از ارزش بازار سهام را در بورس و فرابورس در انتهای شهریورماه ۱۴۰۴ نشان می‌دهد.

تا پایان شهریورماه سال ۱۴۰۴، صنعت محصولات شیمیایی - عمدتاً شامل شرکت‌های پتروشیمی - با در اختیار داشتن حدود ۲۶٪ درصد از ارزش بازار سهام، بزرگترین صنعت در بورس و فرابورس به لحاظ ارزش بازار به شمار می‌رود. صنایع فلزات اساسی، شرکت‌های چند رشته‌ای صنعتی و بانک‌ها و مؤسسات اعتباری نیز به ترتیب با ۱۸/۲ درصد، ۷/۵ درصد و ۶/۸ درصد از ارزش بازار سهام، در جایگاه‌های بعدی قرار دارند. در نیمه نخست سال ۱۴۰۴، صنعت بانک‌ها و مؤسسات اعتباری با ثبت ارزش معاملاتی معادل ۱,۵۱۲/۵ هزار میلیارد ریال و رشد قابل توجه ۲۸۸/۱ درصدی نسبت به مدت مشابه سال قبل، در جایگاه نخست صنایع بورسی از نظر رشد ارزش معاملات قرار گرفته است. ارزش معاملات سهام صنعت بانک‌ها و مؤسسات اعتباری

نمودار ۱۰. سهم پنج صنعت بزرگ از ارزش بازار سهام در بورس تهران و فرابورس ایران در پایان شهریور ۱۴۰۴ (درصد)

مأخذ: سازمان بورس و اوراق بهادار

۳-۹. ارزش معاملات

ارزش کل معاملات بازار سرمایه ایران (شامل بازار صندوق‌های قابل معامله بورس کالای ایران) در نیمه نخست سال ۱۴۰۴ به ۲۴۲,۷۴۲ هزار میلیارد ریال رسید که حدود ۲۴۰/۴ درصد نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۳ افزایش یافته است. بیشترین رشد ارزش معاملات در نیمه نخست سال ۱۴۰۴ نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۳، مربوط به بازار اوراق بدهی با ۲۵۸/۸ درصد و کمترین رشد مربوط به بازار سهام با ۱۲۰/۸ درصد است. بازار اوراق بدهی اگرچه تنها ۱۱/۲ درصد از کل ارزش بازار سرمایه ایران را در انتهای نیمه نخست سال ۱۴۰۴ به خود اختصاص داده است، اما بیش از ۸۵/۷ درصد از ارزش

ارزش کل معاملات بازار سرمایه ایران (شامل بازار صندوق‌های قابل معامله بورس کالای ایران) در نیمه نخست سال ۱۴۰۴ به ۲۴۲,۷۴۲ هزار میلیارد ریال رسید که حدود ۲۴۰/۴ درصد نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۳ افزایش یافته است. بیشترین رشد ارزش معاملات در نیمه نخست سال ۱۴۰۴ نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۳، مربوط به بازار اوراق بدهی با ۲۵۸/۸ درصد و کمترین رشد مربوط به بازار سهام با ۱۲۰/۸ درصد است. بازار اوراق بدهی اگرچه تنها ۱۱/۲ درصد از کل ارزش بازار سرمایه ایران را در انتهای نیمه نخست سال ۱۴۰۴ به خود اختصاص داده است، اما بیش از ۸۵/۷ درصد از ارزش

جدول ۱۷. ارزش معاملات انواع اوراق بهادار در بازار سرمایه ایران در نیمه نخست سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴

بازار	نیمه نخست ۱۴۰۳		نیمه نخست ۱۴۰۴		درصد تغییر ارزش معاملات در نیمه نخست ۱۴۰۴ نسبت به نیمه نخست ۱۴۰۳
	ارزش معاملات (هزار میلیارد ریال)	سهم از ارزش معاملات (درصد)	ارزش معاملات (هزار میلیارد ریال)	سهم از ارزش معاملات (درصد)	
سهام	۳,۹۶۸	۵/۶	۸,۷۶۲	۳/۶	۱۲۰/۸
اوراق بدهی	۵۷,۹۶۲	۸۱/۳	۲۰۷,۹۷۹	۸۵/۷	۲۵۸/۸
صندوق‌های قابل معامله	۹,۳۸۷	۱۳/۲	۲۶,۰۰۱	۱۰/۷	۱۷۷/۰
مجموع	۷۱,۳۱۷	۱۰۰/۰	۲۴۲,۷۴۲	۱۰۰/۰	۲۴۰/۴

مآخذ: سازمان بورس و اوراق بهادار

۴-۹. تأمین مالی

۱/۱ درصد به اوراق بدهی شهرداری‌ها اختصاص داشته است. بنابراین از مجموع ۴,۴۹۳/۲ هزار میلیارد ریال تأمین مالی صورت گرفته در بورس و فرابورس در نیمه نخست سال ۱۴۰۴، حدود ۳,۰۸۸/۴ هزار میلیارد ریال معادل ۶۷/۰ درصد مربوط به تأمین مالی دولت از طریق انتشار اوراق بدهی بوده است. به این ترتیب بازار سرمایه که قرار بود محلی برای تأمین مالی بخش خصوصی باشد، در عمل عمدتاً بر تأمین مالی دولت متمرکز بوده است. با توجه به برآورد تأمین مالی ۲۹,۳۰۱ هزار میلیارد ریالی کسب‌وکارها از طریق دریافت تسهیلات بانکی در نیمه نخست ۱۴۰۴، می‌توان عنوان کرد که در این مدت سهم تأمین مالی از طریق بازار سرمایه با احتساب اوراق دولتی حدود ۱۳/۳ درصد و بدون احتساب اوراق دولتی تنها ۴/۸ درصد بوده است. جدول ۱۸ جزییات روش‌های مختلف تأمین مالی از طریق بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران را در نیمه نخست سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ با هم مقایسه می‌کند.

بر اساس آمار سازمان بورس و اوراق بهادار، در مجموع از طریق بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران از ابتدای سال تا پایان شهریورماه ۱۴۰۴ معادل ۴,۴۹۳/۲ هزار میلیارد ریال تأمین مالی با احتساب اوراق بدهی انجام شده که ۱۲/۰ درصد نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۳ افزایش یافته است. از این مقدار ۲۲/۰ درصد از طریق افزایش سرمایه (مطالبات و آورده نقدی یا اندوخته‌ها و سود انباشته)، ۷۷/۸ درصد از طریق انتشار اوراق بدهی و تنها ۰/۲ درصد از طریق عرضه اولیه صورت گرفته است. بررسی ترکیب منابع افزایش سرمایه در نیمه نخست سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که ۱۸/۰ درصد از آن از محل آورده نقدی و مطالبات سهامداران تأمین شده و ۸۲/۰ درصد دیگر به استفاده از سود انباشته و اندوخته‌های داخلی شرکت‌ها اختصاص داشته است. بررسی ترکیب تأمین مالی از طریق اوراق بدهی در نیمه نخست سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که ۸۷/۶ درصد از این منابع به اوراق بدهی دولتی، ۱۱/۳ درصد به اوراق بدهی شرکتی و

جدول ۱۸. روش‌های تأمین مالی از طریق بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران در نیمه نخست سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ (هزار میلیارد ریال-درصد)

روش تأمین مالی	نیمه نخست ۱۴۰۳		نیمه نخست ۱۴۰۴		درصد تغییر نیمه نخست ۱۴۰۴ به نیمه نخست ۱۴۰۳
	ارزش	سهم از کل	ارزش	سهم از کل	
افزایش سرمایه (به جز تجدید ارزیابی و صرف سهام)	۸۲۰/۸	۲۰/۵	۹۸۸/۲	۲۲/۰	۲۰/۴
عرضه اولیه	۳/۸	۰/۱	۸/۹	۰/۲	۱۳۵/۵
انتشار اوراق بدهی	۳,۱۸۸/۲	۷۹/۵	۳,۴۹۶/۲	۷۷/۸	۹/۷
جمع کل	۴,۰۱۲/۸	۱۰۰/۰	۴,۴۹۳/۲	۱۰۰/۰	۱۲/۰

مآخذ: سازمان بورس و اوراق بهادار، گزارش وضعیت بازار سرمایه، شهریور ماه ۱۴۰۴

۱۰. سایر تحولات

سرانجام در ششم مهرماه سال جاری مکانیزم ماشه فعال شد تا شش قطعنامه پیشین شورای امنیت سازمان ملل علیه ایران که توسط توافق جامع هسته‌ای - موسوم به برجام - تعلیق شده بودند، مجدداً از سر گرفته شوند. این قطعنامه‌ها عبارت‌اند از: قطعنامه ۱۹۶۹ (الزام ایران به تعلیق غنی‌سازی اورانیوم)، ۱۷۳۷ (جلوگیری از تأمین، فروش یا انتقال کالاها و فناوری‌های مرتبط با برنامه هسته‌ای و موشک‌های بالستیک و همچنین تحریم و انسداد دارایی‌های برخی از افراد و نهادهای ایران مرتبط با برنامه هسته‌ای)، ۱۷۴۷ (گسترش افراد و نهادهای مشمول تحریم، منع صادرات تسلیحات، توصیه به کشورهای برای خودداری از سرمایه‌گذاری در ایران و محدودیت بیشتر بانکی و مالی برای افراد و نهادهای مرتبط با برنامه هسته‌ای)، ۱۸۰۳ (گسترش لیست افراد و نهادهای تحت تحریم و ممنوعیت سفر برای آنها، محدودیت‌های شدیدتر بانکی به ویژه کنترل مبادلات بانک‌های ملی و صادرات و گسترش لیست اقلام مشمول تحریم)، ۱۸۳۵ (تکرار خواسته‌های قبلی و تأکید بر تعهدات ایران) و نهایتاً قطعنامه بسیار سنگین ۱۹۲۹ (تحریم کامل خرید و فروش تسلیحات نظامی، ممنوعیت هر گونه فعالیت مرتبط با موشک‌های بالستیک، الزام کشورها به اتخاذ تدابیر لازم برای جلوگیری از انتقال فناوری موشک‌های بالستیک، الزام کشورها به بازرسی کشتی‌های مظنون به حمل بار ممنوعه ایرانی، خودداری از ارائه خدمات به کشتی‌های ناقض تحریم، مسدود کردن دارایی‌های بسیاری از شرکت‌ها و نهادهای ایرانی از جمله خطوط کشتیرانی جمهوری اسلامی، الزام کشورها به گزارش دور زدن تحریم‌ها، الزام شهروندان و شرکت‌ها به احتیاط و نظارت دقیق در انجام معاملات با ایران و نهادهای و افراد غیرایرانی که در برنامه‌های موشکی و هسته‌ای ایران نقش دارند و نهایتاً محدود کردن تعاملات با نهادهای مالی ایرانی شامل بانک مرکزی).

با این حال توجه به این نکته ضروری است که پس از خروج آمریکا از برجام، صادرات نفتی ایران به شدت متمرکز بر چین بوده و تأثیر تحریم‌ها بر صادرات نفتی ایران تا حد زیادی وابسته به واکنش چین خواهد بود. نکته دیگر این که قیمت نفت در حال حاضر بسیار کمتر از سطوح تجربه‌شده در دوره سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۳ است و امید چندانی به افزایش این قیمت در آینده نزدیک و حتی دور وجود ندارد. این در حالی است که بخش قابل توجهی از اثر تحریم‌ها در دوره اولیه برقراری قطعنامه‌های شورای امنیت به لطف قیمت‌های بالای نفت جبران شده بود. کاهش قابل توجه نسبت کسری بودجه (واگذاری دارایی‌های مالی) به تولید ناخالص داخلی در این دوره مؤید این واقعیت است.

به هر تقدیر کاهش نرخ رشد اقتصادی، افزایش نرخ‌های ارز و تورم و جذابیت بیشتر دارایی‌های امن همچون طلا در شرایط پربیسک کنونی از جمله تبعات فعال شدن مکانیزم ماشه خواهند بود. نباید فراموش کرد که علاوه بر بیسک‌های اقتصادی، افزایش ریسک ائتلاف نظامی علیه ایران ذیل فصل هفتم منشور ملل متحد نیز بر رفتار فعالان اقتصادی کشور اثرگذار است.

این قطعنامه‌ها به مرور از سال ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۰ میلادی (۱۳۸۵ تا ۱۳۸۹) علیه ایران تصویب شدند و همگی در سال ۲۰۱۵ میلادی (۱۳۹۴) با امضای برجام تعلیق شدند. با بررسی تبعات اقتصادی اجرای این قطعنامه‌ها تا پیش از اجرای برجام تا حدودی می‌توان نسبت به تبعات آتی آنها با فعال شدن مکانیزم ماشه آگاهی یافت، اگرچه شرایط امروز در بسیاری از موارد (بحران آب و انرژی، شرایط اجتماعی و رفاهی و موارد مشابه دیگر) متفاوت با سال‌های قبل از ۱۳۹۴ است.

روند بلندمدت رشد اقتصادی نشان می‌دهد که بازگشت تحریم‌های سازمان ملل به شدت بر کاهش رشد اقتصادی تأثیرگذار خواهد بود. در دوره سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۳ رشد اقتصادی به ویژه در سال ۱۳۹۱ و به ویژه از ناحیه بخش نفت و سپس بخش صنعت تحت تأثیر قرار گرفت. البته تحریم‌ها بر بخش خدمات نیز تأثیرگذار بودند اما شدت این تأثیر به مراتب کمتر بود. بخش کشاورزی تقریباً مستقل از تحریم‌ها عمل کرده و عمدتاً متناسب با شرایط آب و هوایی تغییر مسیر می‌دهد. متأسفانه بازگشت تحریم‌های سازمان ملل با شرایط نامناسب آب و هوایی و ناترازی انرژی در ایران همزمان شده و این مهم به انقباض بیشتر اقتصاد ایران دامن خواهد زد.

۱۱. نکات کلیدی

در نتیجه تحولات سیاسی و اقتصادی در نیمه اول سال ۱۴۰۴ را می‌توان از جمله دلایل اصلی افزایش نرخ‌های تورم مصرف‌کننده در نظر گرفت. نرخ تورم تولیدکننده نیز به عنوان پیش‌ران نرخ تورم مصرف‌کننده روندی افزایشی در بهار امسال طی کرده که به احتمال زیاد در تابستان هم ادامه داشته است.

▪ بر اساس برآورد بانک مرکزی، موازنه کل پرداخت‌های کشور در سال ۱۴۰۳ معادل ۸۰۴ میلیون دلار بوده که نسبت به کسری ۱۱۲ میلیون دلاری سال قبل بهبود یافته است. این تغییر ناشی از افزایش مازاد حساب جاری از ۸/۶ میلیارد دلار به ۱۳/۳ میلیارد دلار - عمدتاً در نتیجه بهبود تراز بازرگانی کالایی از ۲/۱ میلیارد دلار به ۲۶/۸ میلیارد دلار - بوده است. در مقابل کسری حساب سرمایه از ۱۹/۹ میلیارد دلار به ۲۱/۶ میلیارد دلار افزایش یافته است. اشتباهات و از قلم افتادگی‌ها نیز از ۱۱/۱ میلیارد دلار به ۹/۱ میلیارد دلار در مدت مشابه کاهش یافته است، هر چند این رقم همچنان بالا است. آمار ارایه شده از سوی گمرک نیز نشان می‌دهد در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۴ حدود ۷۵٪ میلیون تن کالا به ارزش تقریبی ۲۵/۹ میلیارد دلار از پایانه‌های گمرکی کشور صادر و حدود ۱۸/۸ میلیون تن به ارزش تقریبی ۲۸/۴ میلیارد دلار به پایانه‌های گمرکی کشور وارد شده است. چین، عراق، امارات، ترکیه و افغانستان در مجموع ۷۲/۷ درصد از ارزش صادرات و امارات، چین و ترکیه مجموعاً حدود ۷۳/۱ درصد از ارزش واردات ایران را در اختیار دارند. این امر نشان‌دهنده تمرکز و آسیب‌پذیری بالای تجارت خارجی ایران در برابر این کشورها است.

▪ بازار آزاد ارز ایران در نیمه نخست امسال بسیار پرنوسان بود و فقط در جریان پنج دور مذاکرات هسته‌ای در فصل بهار، ثبات نسبی را تجربه کرد. قیمت هر دلار آمریکا در پی جنگ ایران و اسرائیل و عدم دستیابی به توافق بر سر مناقشه هسته‌ای روند افزایشی شدیدی را طی کرد و تابستان امسال را با نرخ‌های بیش از یک میلیون ریال به پایان رساند. فعال شدن مکانیزم ماشه نیز به کاهش بیشتر ارزش ریال دامن زد.

▪ آمار متغیرهای عمده پولی که تا پایان بهار ۱۴۰۴ را پوشش می‌دهد حاکی از روند افزایشی نرخ رشد نقدینگی در سه ماهه اول امسال است که در پی آن نقدینگی به ۱۱۰،۵۸۸ هزار میلیارد رسید. روند افزایشی نرخ رشد نقدینگی را می‌توان به سیاست سهل‌گیرانه‌تر بانک مرکزی در کنترل ترانزنامه بانک‌ها نسبت داد. به بیان دقیق‌تر با توجه به شرایط خاص اقتصاد ایران در ماه‌های اخیر و به منظور حمایت از تولیدکنندگان داخلی، دست بانک‌ها در خلق اعتبار بازرگانی بوده است. در بهار امسال به دنبال احیای مذاکرات هسته‌ای پس از ۷ سال، با کاهش قابل توجه قیمت دارایی‌هایی مانند ارز و طلا، از بازدهی آنها کاسته شد که اندکی باعث جذاب‌تر شدن سپرده‌های بانکی شد.

با این حال، به دلیل جنگ ایران و اسرائیل و مناقشات باقی مانده و در نتیجه افت شدید ارزش ریال، احتمالاً در تابستان امسال باز هم سهم

▪ کاهش کمتر از برنامه نرخ بهره آمریکا، پیش‌بینی کاهش قیمت‌های جهانی نفت و فعال شدن مکانیزم ماشه و بازگشت تحریم‌های سازمان ملل از جمله عواملی‌اند که درآمدهای نفتی ایران را در ماه‌های باقی مانده سال جاری میلادی و همچنین سال میلادی پیش رو با چالش جدی روبه‌رو می‌کنند.

▪ طبق گزارش مرکز آمار ایران، رشد اقتصادی در فصل نخست سال ۱۴۰۴ معادل منفی ۰/۱ درصد ارزیابی شده است که عمده این کاهش به گروه صنایع و معادن برمی‌گردد. با این حال گروه خدمات در این مدت رشد اقتصادی ۰/۵ درصدی را تجربه کرده است.

▪ صادرات نفت ایران به دلیل تحریم‌ها، محدودیت‌های مالی و بیمه‌ای و نااطمینانی‌های سیاسی در مسیر پرنوسانی قرار گرفته و آمارهای غیررسمی نشان می‌دهند صادرات نفت خام ایران در تیر، مرداد و شهریور ۱۴۰۴ به ترتیب به حدود ۱/۷، ۱/۵ و ۲/۱ میلیون بشکه در روز رسیده که نسبت به ماه‌های مشابه سال قبل به ترتیب رشد‌های منفی ۱/۲ درصدی، مثبت ۷/۰ درصدی و مثبت ۱۴/۷ درصدی را نشان می‌دهد. با این وجود، سطح فعلی صادرات نفتی هنوز از ابتدای دوره خروج آمریکا از برجام (۱۳۹۸ تا ۱۴۰۰) بالاتر است. علاوه بر عوامل سیاسی، کاهش رشد اقتصادی چین، حرکت به سمت انرژی‌های پاک و رقابت میان صادرکنندگان بزرگ مانند روسیه و عربستان سهم ایران را در بازار کاهش داده و کمبود سرمایه‌گذاری و فناوری، فرسودگی تجهیزات و کاهش بهره‌وری در صنعت نفت، توان تولید پایدار در سطوح بالا را محدود کرده‌اند. بر اساس گزارش‌های اوپک، تولید نفت خام ایران در مرداد ۱۴۰۴ حدود ۳/۲ میلیون بشکه در روز بوده که نسبت به ماه مشابه سال قبل از آن کاهش ۱/۸ درصدی را نشان می‌دهد.

▪ علاوه بر عوامل اقتصادی و سیاسی، ناترازی انرژی (برق و گاز) و استمرار خشکسالی در سال جاری بر کمیت و کیفیت رشد اقتصادی اثرگذار خواهد بود.

▪ در تابستان ۱۴۰۴، نرخ بیکاری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر با کاهش ۰/۱ واحد درصدی نسبت به فصل مشابه سال ۱۴۰۳، به ۷/۴ درصد رسیده است. در این مدت سهم بیکاری افراد دارای تحصیلات دانشگاهی از کل بیکاری کشور به حدود ۴۰/۳ درصد رسیده که نسبت به تابستان ۱۴۰۳ کاهش ۳/۶ واحد درصدی داشته است.

▪ روند افزایشی نرخ‌های تورم سالانه و نقطه‌به‌نقطه مصرف‌کننده که از زمستان ۱۴۰۳ آغاز شده بود، در بهار و تابستان امسال هم ادامه یافت. در اولین ماه تابستان ۱۴۰۴، نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه مصرف‌کننده پس از ۱۸ ماه باز هم از ۴۰ درصد عبور کرد و این فصل را با ۴۵/۳ درصد به پایان رساند. نرخ تورم سالانه مصرف‌کننده نیز که تابستان را با ۳۵/۳ درصد آغاز کرده بود، این فصل را با ۳۷/۵ درصد به پایان رساند. سیاست سهل‌گیرانه بانک مرکزی در خلق اعتبار برای حمایت از فعالان اقتصادی

خالص خرید اوراق بدهی دولتی از سوی بانک مرکزی و صندوق‌ها به ترتیب حدود ۲,۶۳۴ هزار میلیارد ریال و ۴,۹۲۸ هزار میلیارد ریال و انباشت خالص خرید اوراق بدهی دولتی توسط بانک‌ها حدود ۴,۸۵۵ هزار میلیارد ریال گزارش شده است.

- بازدهی بازار سرمایه ایران در پایان شهریور ۱۴۰۴ نسبت به پایان خرداد ۱۴۰۴ (بازدهی منفی ۱۴/۹ درصدی برای بورس اوراق بهادار تهران و منفی ۱۲/۹ درصدی برای فرابورس ایران) به دلیل تبعات جنگ ۱۲ روزه و بازگشت تحریم‌های سازمان ملل، از سایر بازارهای موازی به مراتب کمتر بوده است. در نیمه نخست سال ۱۴۰۴، با وجود سهم نسبتاً محدود ۶/۸ درصدی صنعت بانک‌ها و مؤسسات اعتباری از ارزش کل بازار سهام ایران، این صنعت بیشترین ارزش معاملات ثبت شده در کل بازار سرمایه را به خود اختصاص داده است.

حجم پول در کل نقدینگی افزایش یافته باشد که به معنی کاهش دوباره جذابیت سرمایه‌گذاری در بانک‌ها است. پایه پولی نیز بهار امسال را با ۱۴,۴۴۴ هزار میلیارد ریال به پایان رساند و به جز بدهی‌های بانک‌ها به بانک مرکزی، سایر اجزای این متغیر عمده پولی عوامل افزایش‌دهنده پایه پولی در پایان خرداد ۱۴۰۴ نسبت به پایان سال ۱۴۰۳ بودند.

- اطلاعات منتشرشده از سوی سازمان امور مالیاتی کشور حکایت از تحقق ۶۵/۳ درصدی کل درآمدهای مالیاتی (به غیر از حقوق ورودی) نسبت به رقم مصوب چهار ماهه قانون بودجه ۱۴۰۴ دارد. همچنین از مجموع اوراق بدهی دولتی منتشرشده در حراج‌های هفتگی بانک مرکزی در نیمه نخست سال ۱۴۰۴ (معادل ۲,۷۵۰/۰ هزار میلیارد ریال)، حدود ۲,۳۷۵/۵ هزار میلیارد ریال آن به فروش رسیده است. از نیمه دوم مردادماه ۱۴۰۰ تا انتهای شهریور ماه سال ۱۴۰۴، انباشت

گزارش فصلی تحولات اقتصاد ایران | تابستان ۱۴۰۴

تهیه شده در مرکز تحقیقات اقتصادی بانک خاورمیانه

کارشناسان: حسین سلطان‌آبادی، آرین آقابیگی، یاسر پاکدامن، باقر قائدی و مهران محمودی

طراح ساختار بصری: حنا نه نیازمند

صفحه‌آرا: میترا دهقانی

این صفحه بنا به ضرورت صفحه آرای سفید گذاشته شده است

ساختمان ادارات مرکزی بانک خاورمیانه

ساختمان شماره ۱

تهران، خیابان احمد قصیر (بخارست)، نیش خیابان پنجم، شماره ۲
تلفن: ۰۲۱ - ۴۲۱۷۸۰۰۰
دورنگار: ۰۲۱ - ۹۱۲۱۲۳۸۳
کدپستی: ۱۵۱۳۶۴۵۷۱۷ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۴۴۴۵

ساختمان شماره ۲

تهران، خیابان احمد قصیر (بخارست)، خیابان ششم، شماره ۲۶
تلفن: ۰۲۱ - ۸۸۵۰۹۰۸۱
دورنگار: ۰۲۱ - ۸۸۷۵۶۹۴۹
کدپستی: ۱۵۱۴۶۴۴۱۱۴ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۴۴۴۵

www.middleeastbank.ir
info@middleeastbank.ir